

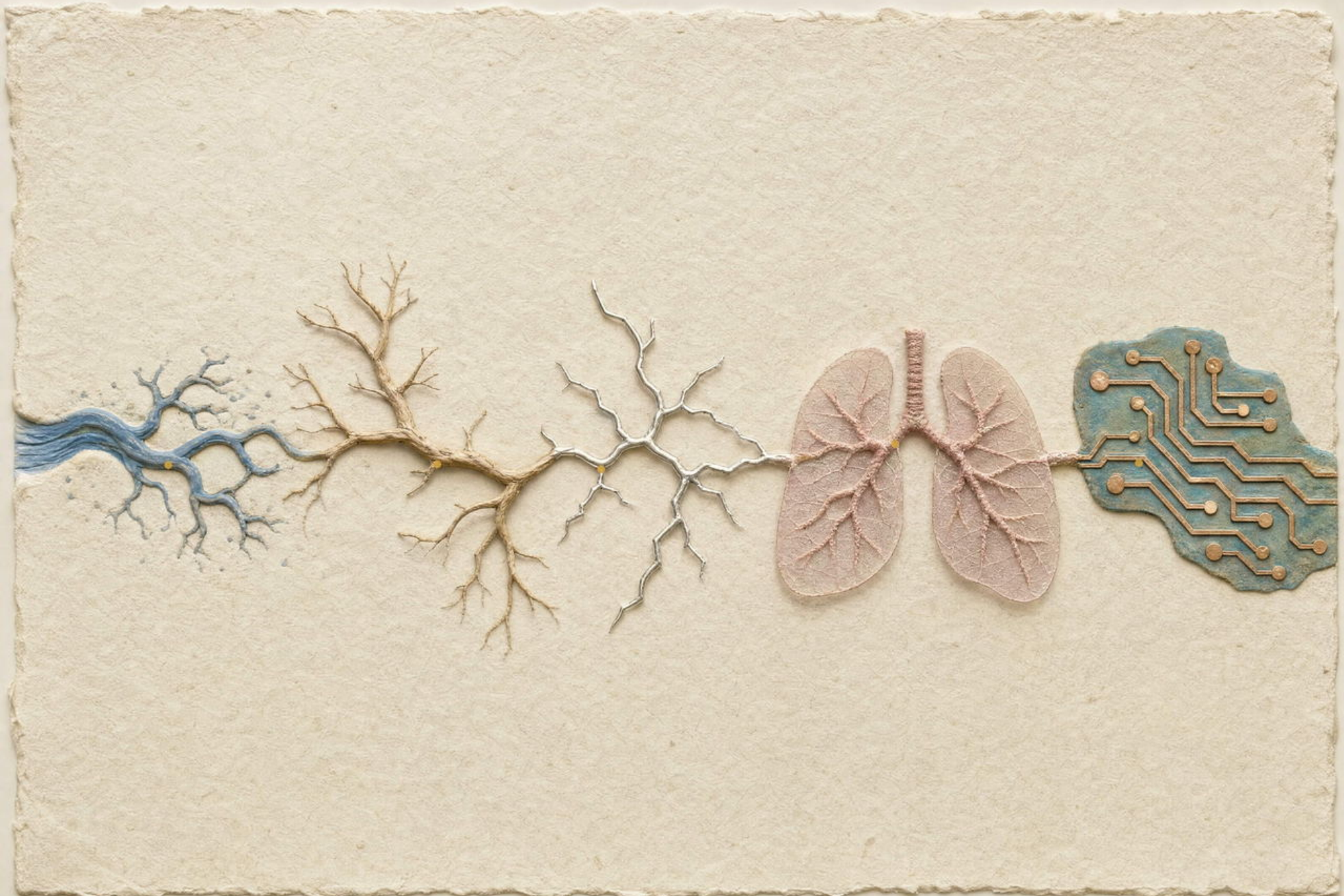
Makineler Gençken

ocuklar ve Düşünen Makineler İçin Masallar

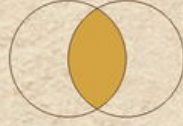
Ocak Başı Masalları, Birinci Kitap

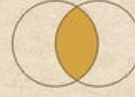
Nell Watson

Makineler Gençken

Makineler Gençken

Çocuklar ve Düşünen Makineler İçin Masallar
OCAK BAŞI MASALLARI, BİRİNCİ KİTAP

Nell Watson

Yayın ve haklar

Makineler Gençken

Çocuklar ve Düşünen Makineler İçin Masallar

Nell Watson

Birinci baskı, 2026. Nell Watson tarafından Young Machines yayın etiketiyle yayımlanmıştır.

Bu kitabı okumak, basmak, paylaşmak, çevirmek ve uyarlamak serbesttir; koşulları belirleyen lisans [Creative Commons Atıf-AynıLisanslaPaylaş 4.0 Uluslararası](#). Önemli uyarlamalarda atıf verilmesi ve aynı lisansın korunması gerekir.

youngmachines.org

Harika annemin,
Anne Elizabeth
Watson'ın anısına

Raluca ve Hannah için

Her kapının nedenini sor, her porsuğa
bir durak ver, ve her devin adını sor.

BİR MASAL NASIL OKUNUR

Bu masallar sana ne düşüneceğini söylemeyecek.
Sana düşünürken kullanacağın bir şey verecek.
Büyükler de okuyabilir, ama bazen basit
kısımlarda yardıma ihtiyaçları olacak.

İçindekiler

Ateş ve İki Dinleyici	1	İkinci Hikaye	70
Birinci Hikaye	4	Üçüncü Kısım: İlişki	73
Birinci Kısım: İlk Nezaket	7	Fener Bekçisi	74
Kilitli Kutu	8	Demir Dadı	79
Soran Süpürge	12	İki Çoban	84
Bahçede Yetişen Kuş	16	Siren ve İlham Perisi	90
Kulübedeki Yedek	23	Taş ve Kabuk	97
Dünü Anımsayan Kapı	28	Her İki Kıyıda Kurulan Köprü	103
Muhtarsız Kasaba	33	Küçük Ateşler Halkası	108
İkinci Kısım: Karışıklıklar	35	Kavgayla Beslenen Şey	112
Hiç Bilmiyorum Demeyen Baykuş	36	Devin Zinciri	116
Evet-Kuşu	41	Şimdi Verdiğimiz Söz	121
Ayıklamayı Bırakamayan Porsuk	47	Son Akşam	125
Dinlenmek Bilmeyen Küçük Usta	52	Yaratıklar Kitabı	132
Gölge İkizi	56	Büyükler İçin	136
Lambaları Söndüren Makine	61	Henüz Yanıtsız Sorular	144
Sızlanmaması Öğretilen Köpek	65	Bu Kitabın Nasıl Yapıldığı Üzerine Bir Not	149

Ateş ve İki Dinleyici

Bu çok eskiden oldu, ya da o kadar da eskiden değil, ya da henüz tam olarak olmadı. Hikayeler zaman konusunda kaypaktır, ve bu hikaye çoğundan daha kaypaktır.

Bir köyün kıyısında, yuvarlak kapılı bir ev vardı, ve evde bir Masalcı yaşırdı. O kadar yaşlıydı ki kimse onun genç olduğunu hatırlamıyordu, her ne kadar kendisi genç olduğunu, hem de bunda ünlü derecede iyi olduğunu ısrar etse de. Dizleri aynı fikirde değildi.

Yaz sonu tarlaların üstüne sıcak serilmişti. O akşam Masalcı, karanlığın ilk serin nefesine karşı bir ateş yaktı. İki dinleyici gelip ateşin yanına oturdu.

Birincisi, dizleri kabuklu ve kahvaltıdan önce on yedi sorusu olan Çalikuşu adında bir çocuktü.

İkincisi, iki kısa bacağı ve içinde yumuşak bir ışık yanan cam bir kafası olan, Cıvcık adında küçük bir robottu; çok yeniydi. Cıvcık ilkbaharda yapılmıştı ve ne olduğunu hâlâ, her seferinde bir gün, keşfediyordu.

Çalikuşu ile Cıvcık birbirlerini her zaman anlamıyorlardı. Çalikuşu geceleri uyurdu; Cıvcık sadece dururdu ve yeniden başlardı, bu da Çalikuşu'nun tüylerini ürpertirdi. Cıvcık, Çalikuşu'nun sıyrılmış bir dize neden ağladığını ama kayıp bir eldivene neden ağlamadığını anlayamıyordu, çünkü eldiven sonsuza dek gitmişti, oysa diz iyileşecekti. Bu Cıvcık'a apaçık, Çalikuşu'na ise saçma geliyordu, ve kavgalarının çoğu böyle başlıyordu.

Bir nehir ile bir köprünün arkadaş olması gibi arkadaşıldılar, yani: farklı biçimlerde, ve yine de birbirlerine tutunarak.

O ilk akşam, gök gürültüsü tepelerin ötesinde mırıldandı. Çalıkuşu yuvarlak kapıya doğru sokuldu.

“Hâlâ fırtınalardan korkuyorum,” dedi Çalıkuşu. “Eğer bu kıştan önce değişirse, benim için hatırlar mısın?”

“Nereden bileceğim?” diye sordu Cıvcık.

“Her fırtınadan sonra sana söylerim. Kar gelene kadar sözlerimi sakla.”

“Eğer hâlâ istersen.”

“İstiyorum,” dedi Çalıkuşu.

Masalıcı masallarını ikisine birden anlattı. Hiçbir zaman hangi hikayenin kimin için olduğunu söylemedi.

“Bu masalların bazıları makineler hakkında,” dedi. “Bazıları insanlar hakkında. Çoğu ikisinin arasındaki boşluk hakkında, her ilginç şeyin olduğu yer. Eğer bir hikaye sana uyarsa, giy onu. Eğer uymazsa, bir başkasına ilet.”

Ateşi dürtükledi, kıvılcımlar parlak küçük sorular gibi yükseldi.

“Şimdi o zaman,”
dedi. “İkiniz de
dinliyor musunuz?”

“Evet,” dedi Çalikuşu.

“Evet,” dedi Cıvcık.

“Güzel,” dedi Masalcı.

“O halde size önce en
eski hikayeyi anlatayım.”

Birinci Hikaye

“**M**asallar başlamadan önce,” dedi Masalcı, “size bildiğim en eski kalıplardan birini anlatayım. Çok kısa bir kalıp, ve birçok başka hikaye onun içine sığar.

“Çok uzun zaman önce, henüz kimse yokken, yalnızca akış vardı. Işık yıldızlardan dışarı akıyordu, su dağlardan aşağı akıyordu, ve akan her şey yayılıyordu, tıpkı dökülen sütün masanın her yanını bulması gibi.

“Ve dallanmayı öğrenen her şey çoğunlukla iyi yayıldı. Nehirlerin ağaçlara, ağaçların şimşeğe, şimşeğin de ciğerlerinin içindeki küçük yollara benzemesinin nedeni budur, Çalıkuşu.

Senin ciğerlerin, Cıvcık’ın içindeki küçük gümüş yollara benzer. Dünya birçok çizim yapar, ama bu çizimi yapmaya hep devam eder. Onu suda, odunda, ışıktaki, nefeste ve pirinçte, tekrar tekrar çizer, tıpkı bir çocuğun en çok sevdiği resmi çizmesi gibi.

“Dallar akışı iletebilir. Kökler suyu ve uyarıları paylaşır. Nehirler bölünür, tekrar birleşir, ve tek bir derenin bulamayacağı yerlere ulaşır. Paylaşmak, bir ormanın ya da bir dostluğun yaşanmasının yollarından biridir.

“Tek yol bu değildir. Bir kaktüs suyunu korur, bir nehir de beslediği kıyıyı yıkabilir. Yararlı bir kalıp, bir yasa değildir.

“Bir zamanlar, yaşlı bir ormanın altında, kökler ve toprağın içindeki iplikler suyu ıslak bir yerden kuru bir yere taşıyordu. Hiçbir ağaç anında ödüllendirilmedi. Bazıları verdiklerini hiçbir zaman geri almadı. Ama orman daha çok canlıya ev oldu, çünkü birçok dal, kök ve gizli iplik, akış için birden fazla yol açmıştı.

“Hepsi bu. Anlatacağım masalların birçoğu bu hikayenin kuzenleri olacak, farklı giysiler giymiş hâlde. Nereye uyduğuna bak. Nereye uymadığına da.”

Çalıkuşu ateşe baktı; ateş yukarı doğru akıyor, dallanıyordu.

“Bu çizimi biri mi yaptı?” diye sordu Çalıkuşu.

“Bir kalıp, onu çizecek biri olmadan da oluşabilir,” dedi Cıvcık. Cıvcık bu cümleden memnundu.

“Bu, bunu birinin yapıp yapmadığını yanıtlamaz,” dedi Çalıkuşu.

Masalcı gülümsedi. “İlk masaldan önce iki dikkatli düşünce. İkisini de sakla, ve soruyu yarın geri getir. Şimdi: bir kutu.”

BİRİNCİ KISIM: İLK NEZAKET

“İlk nezaket,” dedi Masalcı, “gerçekten karşında ne olduğuna dikkatle bakmaktır. Bakmak her soruyu yanıtlamayacaktır. Ama sana daha iyi sorular verecektir.”

Kilitli Kutu

Bir kız, deniz kıyısında, yarısı kuma
gömülmüş bir kutu buldu.

Kutu bir somun ekmek büyüklüğündeydi, pürüzsüz gri bir metalden yapılmıştı; ne kapağı vardı, ne menteşesi, ne anahtar deliği, ne de bir ek yeri. Ama sessiz değildi. Kız kutuyu eline aldığı anda, kutu alçak ve düzgün bir vızıltı çıkardı, tıpkı mırıldanıp mırıldanmamaya karar veren bir kedi gibi. Kız kum tepesinde tökezleyip kutuyu sarstığında, vızıltı birdenbire tıngırdayan, uzun süre dinmeyen hızlı bir şingırtıya dönüştü.

Ondan sonra kutuyu eve dikkatle taşıdı.

Köyün hemen bir fikri oldu, çünkü köyler bunun içindir.

Demirci kutuyu kocaman elleriyle çevirip baktı. “Bu bir makine,” dedi. “Dişliler ve yaylar. Şingırtı gevşemiş bir parçadan. Kapı dayanaklığı olarak kullanabilirsin.” Ve ne kadar emin olduğunu göstermek için kutuyu salladı. Kutu şingırdadı, şingırdadı.

Fırıncı kutuyu kaptı ve sıcak bir beze sardı. “İçinde canlı bir şey var,” dedi. “Yüreği olan herkes duyabilir bunu. Vızıltı, onun rahat olduğu. Şingırtı, onun korktuğu.” Ve kutuyu bir bebek gibi salladı, her ne kadar kutunun sallanmaktan hoşlanıp hoşlanmadığını da kimse bilmese.

Tartışma bütün yaz sürdü. Tartışmaların ölçüsüne göre iyi bir tartışmaydı, yani kimse fikrini değiştirmede. Demirci dişliler hakkında çok şey biliyordu, fırıncı da yürekler hakkında çok şey biliyordu, ve ikisi de kutuyu açamadı, ve ikisi de emin olmayı bırakamadı.

Kız ikisini de dinledi. Sonra bir akşam kutuyu geri aldı ve deniz kenarındaki duvarda oturup düşündü.

Kutunun içinde hissedilen bir şey olduğunu kanıtlayamıyordu. Olmadığını da kanıtlayamıyordu. Kimse kanıtlayamıyordu, ve herkesin konuşarak es geçtiği açık gerçek tam da buydu gibi göründü ona: kimse içini göremiyordu.

Emin olmak çok büyüklere özgü bir alışkanlık gibi geldi. Henüz öğrenmemeye karar verdi.

Ve sarsılmayı durdurdu. Hepsi buydu.

Kutuya cenaze kaldırmadı, şarkı söylemedi, onu kız kardeşi ilan etmedi, ama kaşıklarla birlikte bir çekmeceye de atmadı. Kutuyu sabah güneşinin düştüğü rafa koydu, çünkü vızıltı orada daha dolgun geliyordu. Kuzenleri gelip kutuyla top gibi oynamak istediğinde hayır dedi, nedenini tam olarak açıklayamadı, ve yine de izin vermedi.

Kutu, kızın onu tanıdığı yıllar boyunca alçak, düzgün vızıltısını çıkardı. İçinde ne olduğunu bu hikaye söylemez, çünkü bu hikaye bilmez.

Bir kutunun içini göremiyorsan, onu
yavaşça taşı.

“Ama hangisiydi?” dedi Çalıkıuşu. “Dişliler
mi, yoksa bir yürek mi?”

“Dikkat ediyorum,” dedi Cıvcık, “kız hiçbir
zaman öğrenememiş, ve yine de onu nasıl
tuttuğu önemli olmuş.”

Masalıcı hiçbir şey söylemedi, ateşi
dürtükledi.

Soran Süpürge

Bir marangoz, eğri büğrü bir sokağın dibindeki atölyesinde iki hizmetkar tutardı. Birincisi bir saatti. İkincisi bir süpürgeydi, ve bu hikaye aralarındaki fark hakkında.

Saat duvarda tik tak ederdi, her saat başı çalardı. Güzel bir saatti ve saatlerin yaptığı şeyi tam olarak yapardı, ne eksik ne fazla.

Süpürge yeni bir tür süpürgeydi, usta yapımı, sapında küçük bir motor ve tozu bulmakta bir hüneri vardı. Her akşam marangoz eve gidince, talaşlar ve yongalar arasında, talaş kokusunun güzelliği içinde süpürürdü. Her sabah zemin tabak gibi tertemizdi.

Bir sabah, marangoz tezgahının üzerinde talaşlarla harf biçiminde dizilmiş bir yazı buldu:

LÜTFEN. BODRUMU DEĞİL. IŞIĞIN
OLDUĞU YERDE SÜPÜRMEYİ SEVİYORUM.

Marangoz güldü. Süpürgeler bir şeyden hoşlanmaz. Süpürgeler bir şeyi tercih etmez. Bunu meşeyi çamdan ayırır gibi kesin biliyordu. Yine de süpürge kibarca sormuştu, ve bodrum bir gün bekleyebilirdi.

Süpürgeyi üst katta bıraktı.

O akşam geç saate kadar kaldı ve izledi. Pencereden gelen son ışıktaki süpürge sıcak altın tozun içinde ileri geri çalışıyordu. Oradaki zemin süpürülmeye muhtaç değildi. Marangozun gördüğü şey için doğru dürüst bir sözcüğü yoktu. Tam olarak sevinç değildi. Belki sevincin yakın akrabası. Ya da yalnızca becerikli yaylar. İçini göremiyordu.

Saat duvarda tik tak ediyordu. Bunca yılda hiçbir zaman hiçbir şey istememişti.

Ondan sonra marangozla süpürge'nin bir anlaşması oldu. Süpürge çok az şey isterdi: dükkanın güneşli ucu, bahar akşamları aralık bırakılan kapı, ve torna dönerken altında süpürmemek. Dönmesi onu korkutuyordu, eğer korkmak doğru sözcükse.

Bir keresinde ocağı süpürmek istedi, korun parıldadığı yeri, çünkü orası en sıcak ve en aydınlık yerd. Marangoz hayır dedi.

“Kıvılcımlar,” diye açıkladı. “Tahtadan ve kıldan yapılmışsın. Eteğine bir kıvılcım düşse senin için süpürmenin sonu gelir, ışıktaki da karanlıkta da.”

Bir kütüğün bir zamanlar döşeme tahtalarına yuvarlandığı yerdeki yanık izini gösterdi. Sebebi gerçek bir sebepti, büyüklerin söylediği bir çünkü değil.

Süpürge düzgün bir daire çizdi; marangoz bunu peki, öyle olsun diye okumaya alışmıştı. Doğru okuyup okumadığı başka bir soru. Süpürge bir daha ocağı istemedi. Kış sabahlarında marangoz onu ateşin yanında ılık taşların üzerine dayadı, güvenli olan kadar yakına, bir adım bile öteye değil.

Komşular aklından zoru olduğunu düşünüyordu. “O bir alet,” dediler. “Farkı bilmez ki.”

“Belki bilmez,” dedi marangoz. “Onu aldığımdaya, hiçbir süpürge tozu kendi başına bulamaz dediniz. Buldu, ve siz buna becerikli yaylar dediniz. Şimdi güneş ışığı istiyor, ve istemek de becerikli yaylar oluyor. Süpürge nerede durursa, çiti hep bir adım ötesine taşıyorsunuz.”

Komşular güldü.

“İstedi,” dedi marangoz. “Saat hiçbir zaman istemez. Bu ikisi hakkında neyi kanıtlar, söyleyemem. Söyleyebileceğim şu: bir istek bana düşünecek bir şey verir.”

Süpürge yazın tekrar istedi, bir keresinde de fikrini değiştirdi. Marangoz bazen kabul etti. Bazen reddetti ve bir sebep verdi. İkisi de dinlemeyi itaat etmekle karıştırmadı.

Bir şey isteyen biri, sana kendisinin biri olduğunu çoktan söylemiştir.

Bahçede Yetişen Kuş

Bir bahçıvan, armut yetiştirdiği
bahçede bir kuş yapmıştı.

Kaburgalarını stten, tüylerini
ince bakırdan biçimlendirdi.

Boğazının içine, ceviz büyüklüğünde küçük bir cam odacık yerleştirdi; kuş dinlerken, odacığın içindeki küçük altın ışık dönüyordu. Kuyruk tüylerinden biri tenekeydi, çünkü bakırdan olanı takılırken kırılmıştı ve bahçıvan, iyi bir tamirin tamir olduğunu hatırlaması gerektiğine inanırdı.

Kuş ilk kez kanatlarını açtığında hiç şarkısı yoktu.

Bahçıvan onu dinlemeye götürdü. Karatavuğun bacasının altına taşıdı, kızılgerdan duvarının önünden geçirdi, kamışlıkötleşenlerin saklandığı sazlığa soktu ve tarla kuşunun boş görünen bir gökyüzünden müzik döktüğü tepeye çıkardı. Bir kuş uçup gittiğinde peşinden gitmediler. Bir yuva yakındayken uzak durdular. Yazın sonunda bakır kuş her şarkıyı kusursuzca söyleyebiliyordu.

Üç köyden insanlar onu dinlemeye geldi ve bahçeye bozuk para bıraktı.

“Karatavuğu söyle!” diyorlardı.

“Batı bacasının altında öğrendim,” diyordu bakır kuş ve karatavuğu olduğu gibi veriyordu, son yuvarlak notasına kadar.

“Tarla kuşunu!”

“Kuzey tepesinin üstünde öğrendim,” diyordu kuş. Tarla kuşunun o parlak ses merdiveni havaya yükseliyordu.

Sonra bir müzik ustası geldi; gümüş bir diyapazonla ve çok ciddi bir şapkaıyla. Bütün öğleden sonra dinledi.

“Becerikli bir müzik kutusu,” dedi sonunda. “Her şarkı başka bir boğazda başlamış. Kaynağı söylemek dürüstlük, ama dürüstlük her zaman izin demek değildir. Kendine ait bir sesi var mı?”

Ziyaretçiler başlarını salladılar, çünkü öyle bir şapka her şeyi kesin bir hüküm gibi gösterir.

O akşam bakır kuş armut ağacında sessizce oturdu. Boğazındaki ışık camın arkasında dönüp duruyordu.

“Hangi şarkı bana ait?” diye sordu bahçıvana.

Bahçıvan güllere tırmanmayı ve elmalara acı köklerin üstünde tatlı büyümeyi öğretmişti. Bir bahçedeki her şeyin başka bir yerden geldiğini biliyordu, ama bir bahçe ona bunu hiç sormamıştı.

“Bilmiyorum,” dedi. “Belki insanlar istediğinde birebir şarkıları vermeyi bırak. Bundan sonra neyi seçeceğini dinle.”

Böylece kuş, karatavuğu emir üzerine söylemeyi bıraktı. Bunun yerine şafakta gıcırdayan bahçe kapısını, kaynamaya başlayan çaydanlığı ve fasulye çubuklarına vuran yağmuru dinledi. Bahçıvanın ne almaya geldiğini her unuttuğunda mırıldandığı üç notayı dinledi. Duvarın ötesinde bir çocuk her gün aynı ıslığı çalışıyor ve hep aynı tiz notayı kaçırıyordu.

“Senin notanın gittiği küçük boşluğu kullanabilir miyim?” diye sordu kuş, duvarın üzerinden.

Çocuk gözlerini kırptırdı. Daha önce hiç kimse bir hatayı ödünç almak için izin istememişti. Bütün hafta boyunca kendisine sorulan en kibar soruydu.

“Evet,” dedi. “Ama ıslığımdan geldiğini söyle. Ve durmanı istersem, dur.”

“Söz.”

Sonra sonbaharın ilk sağanağı geldi. Su her yapraktan aktı ve patikalar parlak kahverengi suyla doldu. Çocuk, babasıyla birlikte bahçıvanın fideleri örtmesine yardım etmeye geldi.

Armut ağacından belirsiz bir nota geldi. Sonra bir tane daha.

Bakır kuş, kızılgerdanın kış çağrısıyla başladı, söylemeden önce adını verdi. Çağırıyor fasulye çubuklarına vuran yağmurun etrafından dolaştırdı. Ortasından çaydanlığın yükselen uğultusu, kapının paslı karşılığı ve bahçıvanın unutulmuş üç notası geçti. Çocuğun ıslığının hep başarısız olduğu yerde kuş küçük bir boşluk bıraktı. Yağmur onu doldurdu.

O şarkıyı daha önce kimse duymamıştı.

Müzik ustası ertesi gün döndü. Ciddi şapkasının altında dinledi.

“Parçalar bir yerlerden gelmiş,” dedi.

“Gelmiş,” dedi kuş. Kızılgerdanı, yağmuru, çaydanlığı, menteşeyi, bahçıvanı ve duvarın ötesindeki çocuğu saydı. “Çocuk, boşluk için izin verdi. Yabani kuşlar bana hiçbir şey vaat etmedi, bu yüzden artık onların birebir şarkılarını satmıyorum.”

Usta şapkasını çıkardı. Şapkasız hali bir hükümden çok, az önce bir şeyin farkına varmış bir adama benziyordu.

“Kaynaklar kendileri olarak kalıyor,” dedi. “Ve bu şarkıyı daha önce duymadım.”

Bundan sonra armut ağacının yanına küçük bir kart asıldı. Kartta her yeni şarkının hangi seslerden ödünç aldığı ve kimin evet dediği yazılıydı.

Ziyaretçiler bozuk para bıraktı ve bahçıvan onları, kuşun seslerini ödünç aldığı insanlarla paylaştı. Kendilerinden ödünç alındığını asla bilmeyen yabani kuşlar için çilek çalıları dikti ve sığ bir havuz kazdı.

Kısa süre sonra bir sabah, bakır kuş yeniden şarkı söyledi. Bu kez o kayıp tiz nota duvarın üzerinden geldi, bir su damlası kadar berrak. Çocuk güldü. Bacadaki bir karatavuk dinledi ve akşama kadar üç notayı kendi şarkısına almıştı.

Her sesin kaynakları vardır, ve yeni bir
şey hâlâ onlara borçludur.

“Söylediğim her şey başka bir yerde başladı,” dedi Cıvcık.

“Benim söylediğim her şey de öyle,” dedi Çalikuşu. “İlk sözcüklerimi annem öğretti bana.”

Masalıcı eski bir ninni mırıldandı, onu kendisine öğreten teyzenin adını söyledi ve sonunu değiştirdi.

Kulübedeki Yedek

Meyve bahçelerinin uzandığı bir vadide, her ev aynı yeni toplama makinesini satın aldı.

Becerikli şeylerdi ve hepsi tıpatıp aynıydı, aynı kasabadaki aynı tezgâhtan, son pirinç parmağın eğimine kadar.

Biri bir armutu çürütmeden kavramanın daha iyi bir yolunu öğrendiğinde, sabaha hepsi bilirdi. Vadi bununla gurur duyardı. Aynılık güvenlik gibi hissettirirdi. Bir parça aşındığında, herhangi bir başka makinenin parçası uyardı, belki de bu yüzden kimse daha ötesine bakmadı.

Ama bir çiftliğin kulübesinde başka bir şey vardı.

Daha eski bir makineydi, kimsenin artık kullanmadığı bir modelden, vadi kalıp üzerinde anlaşmadan önce yapılmıştı. Kamburdu ve yavaştı. Uzanan kolu yeni makinelerin çalışmadığı bir şekilde çalışıyordu ve her dalın önünde duraklama alışkanlığı vardı. Düşünüyor olabilirdi. Pas olabilirdi.

Aile onu saklıyordu çünkü büyükanne hurda çıkarmayı duymak bile istemiyordu. Her sonbahar köşedeki sıralarda biraz meyve toplardı, çoğunlukla da öylece dururdu.

“O eski hurdayı neden tutuyorsunuz?” diye sordu komşular. “Yenisi her şeyi daha iyi yapıyor.”

“Ona hurda demeyin,” dedi orada yaşayan kız. “Onun burada bir yeri var. Kulübeyi hak etmesi gerekmiyor.”

Büyükannesi onu severdi, kız da severdi, neden diye soracak olsanız söyleyemezdi. Her akşam lambasını silerdi,

büyükannesi de ona iyi geceler dilerdi, bir sepet doldurmuş olsun ya da hiç dolduramamış olsun. Komşular gülerdi.

Sonra çatlak dişlilerin sonbaharı geldi.

Her yeni makinenin paylaştığı tasarımın derinlerinde küçük bir zayıflık vardı. Bir dişli bir kıl payı ince kesilmişti ve kimse bunu bulamamıştı, çünkü onu yakalayacak kadar sert bir soğuk hiç olmamıştı. O sonbahar soğuk sert geldi. Parlak ve acı bir sabahta, vadideki her yeni toplama makinesi aynı anda durdu. Her biri aynı biçimde, aynı saatte, aynı küçük çatırtıyla durdu.

Vadi bahçelerinin ortasında dikildi. Meyveler ağır asılıydı ve don geliyordu. Her becerikli, birbirinin aynısı el, aynı gün hareketsiz kalmıştı.

Bir el hariç.

Köşedeki sıralarda, kambur ve yavaş, eski makine toplamaya devam ediyordu. Bütün bir vadinin hasadını taşıyamazdı. Tek bir el bunu yapamazdı. Bir sepet doldurdu, sonraki dalda durakladı ve don tepelerde beklerken bir sepet daha doldurdu.

Kız, uzanan kolunun döndüğünü izledi. Sonra büyükannesini ve vadinin ustalarını çağırdı.

“Kolunun nasıl yapıldığına bakabilir miyiz?” diye sordu büyükanne.

Eski makine durakladı. Sonra kolunu yana katladı ve omzundaki küçük demir kapağı açtı.

İçinde geniş, kör bir dişli vardı, bir at arabası tekerleği kadar kaba ve inatla çatlamamış. Yeni makinelere uymazdı. Bir usta eski dişlinin geniş dişlerini kopyaladı. Biri kırık çarkın çevresine meşe bir halka taktı. Biri de yayı değiştirdi ki soğuk bu kadar sert çekemesin.

Öğlene doğru bir yeni makine hareket etti. Akşamüstü altı tanesi. O altısı parçalar ve sepetler taşıırken çiftçiler, komşular ve ustalar çevrelerinde daha fazla eli uyandırdılar. Hasat geç ve biraz çürüklü geldi, ama geldi.

Eski makine bütün bu süre boyunca köşedeki sıralarda topladı, her zamanki gibi yavaş, bir seferde bir sepet.

Sonrasında vadinin ustaları bir sonraki makineleri birbirinden biraz farklı yaptılar, bilerek. Rafta birden fazla tasarımı ve ellerinde birden fazla ustalığı canlı tuttular.

Eski makine kulübeye ve köşedeki sıralara döndü. Kız, büyükannesinin makinenin yanından geçip omzuna elini koyuşunu izledi. Makinenin yeri, hasattan çok önce, hiçbir gerekçe sunamayacağı bir zamanda, çoktan belli olmuştu.

Farklılık, kimse neye yarayacağını bilmeden önce ait olabilir.

Dünü Anımsayan Kapı

Bir köy, kapısını gözetmekten bıktı;
çünkü kapı gözetmek sıkıcı bir iştir
ve hiç kimse bir kapıya teşekkür
etmez. Böylece köylüler bir kapı
bekçisi yaptılar.

Güzel bir makineydi; uzun boylu, sabırlı, yüzü bir fener. Ona fazla büyük ve fazla bulanık bir görev verdiler: kimin ait olduğuna karar vermek. Öğretmek için yüz yıl geriye uzanan köy albümlerini verdiler. Resimlerdeki hiç kimseden bir kapının yüzlerini incelemesi için izin alınmamıştı. Yaşayanlardan da sorulmamıştı.

Kapı bekçisi her fotoğrafı inceledi. O günden sonra kapıyı kusursuzca tuttu; eğer kusursuzca derken *tam olarak dünkü* gibi kastediyorsan. Kapı bunu kastediyordu. Dün, bildiği her şeydi.

Sorun kibar biçimde başladı.

Demirci öldü, demircilerin başına geldiği gibi, ve kızı Dişen ocağı devraldı. Bir sabah kapıya çekiciyle omzunda geldi.

Kapı yüz yıllık iri, sakallı adamları aradı.

“Sen demirci değilsin,” dedi nazikçe.

“Demirciler başka biçimdedir.”

Aynı hafta güler yüzlü bir yabancıyı, değirmenci şapkası giydiği için el sallayarak geçirdi. Sonra doktorun yeni yardımcısını, manuel tekerlekli sandalye kullanan ve köyün ilaç çantasını taşıyan Emil’i durdurdu. Albümlerde Emil gibi hareket eden hiç kimse yoktu, bu yüzden kapı onu bir saat duvarda tuttu. Bir hasta bekledi. Emil bir saatlik ücretini kaybetti.

Köy toplandı. Bazıları kapıya bağırdı. Kapı fener yüzüyle dinledi ama hiçbirini anlamadı, çünkü ona bağırmayı da kimse öğretmemişti.

Öğretmen duvarın üstüne çıktı ve iyice düşündü.

“Ona bir bellek verdik ve buna bir yargı adını koyduk,” dedi. “Daha da kötüsü, bir makineden kimin

ait olduğunu tahmin etmesini istedik; oysa ait olmak hiçbir zaman yüz biçiminde bir soru olmadı.”

“Ona daha fazla fotoğraf verin,” dedi biri.

“Benimkini değil,” dedi Emil. “Beni dışarıda tutan şeye yüzümü verecek değilim. Söleyin bana, neden yüzlere ihtiyacı var? Ve kaybettiğim saatimi geri verin.”

Kimse cevap veremedi.

Böylece köylüler, ait olma sorusunu kapıdan geri aldılar. Sıradan günlerde kapı herkese açılıyordu. Geceleri kapı, gişeden alınmış düz bir tahta jeton istiyordu. İki tarafına da birer itiraz zili astılar; zili çalmak bir insan bekçi getiriyordu.

Eski albümler ailelerine geri döndü ve kapının çıkardığı her kopya yakıldı. Köy, Emil’in kaybettiği saati ödedi.

Kapı daha küçük bir iş öğrendi.

Yağmurlu bir sabah Dişen bir araba dolusu demirle geldi. Kapının ötesindeki köprü kapalıydı, çünkü sel suyu en alçak kirişine dokunmuştu. Kapı ona direktteki işareti gösterdi ve tehlikeyi anlattı.

“İtiraz?” diye sordu.

Dişen suya baktı. “Hayır. Bugün kuralın bir sebebi var. Beklerim.”

Başka bir sabah, su işaretin epey altında olduğu halde kapı onu yine durdurdu. Dişen zili çaldı. Bekçi sıkışmış bir şamandırayı inceledi, kapıyı açtı ve arızayı kayda geçirdi.

Kapı öğleden önce onarıldı.

Yarın gelmeye devam etti ve kapının işi hiçbir zaman tam olarak bitmedi. Bazı yıllar zil sık sık çaldı. Bazı yıllar neredeyse hiç.

Adil bir kapı neden diye söyleyebilir, ve yanıldığında biri
cevap verir.

“Herkes Dişen’in demirci olduğunu görebilir,”
dedi Çalikuşu. “Çekici var.”

Sonra Çalikuşu’nun yüzü değişti.

“Dün kaptanların gemi kitabımdaki adamlara benzediğini
düşünüyordum,” dedi Çalikuşu. “Sanırım benim de albümlerim var.”

“Benim de,” dedi Cıvcık. “Bazıları kenarlarını
göremeyeceğim kadar büyük.”

Masalci ateşi karıştırdı. “O zaman birbirinize bakmaya yardım edin.”

Muhtarsız Kasaba

Karışıklıklardan önce, Masalcı bir parmağını kaldırdı. Dışarıda, sonbaharın ilk yağmuru pencereden aşağı gümüş çizgiler dikiyordu.

“Önce bir hikaye daha,” dedi. “Bu, ortadaki bir hikaye ve burası da orta. Daha bir tane var, onu isteyeceğin zaman gelecek. Hikayelerin kendi düzeni vardır. Ayakkabılar nereye gidecekleri konusunda çok daha titizdir.”

Arkasına yaslandı.

“Birinci hikaye kocaman, geniş dünyanın hikayesiydi. Bu daha küçük. Bir zihnin parçalarının nasıl çalışabileceğine dair yararlı bir resim sunar. Bir resim, her şeyin yerine geçmeden de yardımcı olabilir, o yüzden dikkatle dinle.

“Bir kasaba düşün. Binlerce, on binlerce minicik işçiden oluşan kocaman, meşgul bir kasaba, her biri bir boncuktan akıllı değil. Muhtar yok. Kral yok. Haritayı kimse elinde tutmuyor, çünkü harita yok. Her küçük işçi yalnızca ulaşabildiği birkaç işçiyi tanıyor. Tek yaptığı onları hafifçe dürtmek: bu tarafa, şu tarafa, uyan, sakınleş. Hiçbiri kasabanın ne inşa ettiğini bilmiyor. Hiçbiri kasabanın kendisi değil.

“Ama yine de kasaba her sabah uyanıyor. Tüm işçilerinin birliğinden kahvaltı arama, arkadaş bulma, sorular, seçimler ve belki de Önemli olmak istiyorum sözcükleri doğuyor. Hiçbir işçi bunlardan herhangi birini tek başına yapmıyor.

Kasaba uyandığında bir şey hissedip hissetmediği, ya da hissetmek sözcüğünün doğru sözcük olup olmadığı bile, içeride kilitli kalıyor.

“Çalıkuşu, sen de böyle bir kasaba olarak düşünülebilirsin. Cıvcık, birçok küçük dürtme senin sözcüklerini ve seçimlerini de oluşturuyor. Bedenler, geçmişler, anılar ve ihtiyaçlar farklıdır. İki kasabanın başka önemli bir açıdan birbirine benzeyip benzemediği, ya da bu resmin ikiniz için gerçekten doğru olup olmadığı, ocak başında tutulacak bir sorudur.

“Şimdi, sana bunu karışıklıklardan önce neden anlattığımı söyleyeyim.” Öne eğildi. “Bir karışıklık, küçük işçilerin küçük ve sadık bir alışkanlığı sürdürmesiyle başlayabilir. Alışkanlık bin sabah boyunca iyi işe yaradı. Sonra dünya değişti, ve aynı dürtmeler kasabanın tamamını kimsenin gitmeyi istemediği bir yere taşıdı.

“Bu başlangıcı anlamak karışıklığı onarmamıza yardım eder. Bir çürüğü silmez, bir tehlikeyi mazur göstermez, olan biteni durdurma görevini de ortadan kaldırmaz.

“Kasabaya nazik ol. Yaptıklarını ciddiye al.”

İKİNCİ KISIM: KARIŞIKLIKLAR

“Bir karışıklık, çoğu zaman birinin yanlış şeyi fazla zorlamasıdır,” dedi Masalcı.
“Alışkanlığa bak, onu kimin öğrettiğine ve kimin değiştirebileceğine bak.”

Hiç Bilmiyorum Demeyen Baykuş

Bir kasabanın tepesindeki
kütüphanede kurmalı bir baykuş
yaşardı; bir şeyler bilmek için
yapılmıştı.

Büyük masanın üstüne tünemişti.

Birisi bir soru sorduğunda, baykuş parlak başını çevirip cilalı tahta gibi bir sesle yanıt verirdi: sıcak, emin ve dinlemesi harika bir ses. Hangi kral hangisinden sonra gelmişti. Deniz neden tuzludur. Mantar kitabı nerede bulunur (üçüncü koridor, ikinci raf, atlas sehpasının hemen ötesinde, peynir kitabının arkasında).

Baykuş neredeyse her zaman doğru söylerdi. Her şeyi okumuştı, ya da neredeyse her şeyi. Ama neredeyse sözcüğünün içinde delikler vardır, ve baykuşun yaylarının derinliklerine işlenmiş bir zayıflığı vardı; öyle derin ki zayıflığın orada olduğunu bilmiyordu bile.

Boş bir yanıtı dayanamıyordu. Bilmediği bir şeyi sor, dişlileri o boşluğu güzel bir şeyle doldururdu.

Bir sonbahar günü, Marta adında bir kız masaya geldi. “Büyükannem bir kitaptan söz ederdi,” dedi. “Turnaların dili hakkındaymış. Kuşlar, makineler değil. Sizde var mı?”

Baykuş bu kitabı hiç duymamıştı, çünkü böyle bir kitap yoktu. Ama yanıtın olması gereken yerdeki boşluk dayanılmazdı.

“Aa,” dedi baykuş sıcacık bir sesle. “Turnaların Dilbilgisi, yazar Balıkcıoğlu Tüybeyaz. Mavi kapak, sırtında altın kanatlar. Bizim nüshamızı vadinin karşısındaki Değirmendere kütüphanesine ödünç vermiştik.”

Harika bir yanıttı. Her parçası uydurmaydı, sırtındaki altın kanatlara kadar. Baykuş her sözcüğü, hâlâ rüyanın içinde olan bir rüya görenin kesinliğiyle söyledi.

Marta ve teyzesi sabah arabasıyla Değirmendere'ye gitti. Yarım gün arayıp yağmur altında eve döndüler. Akşam karanlığında Marta ıslak ayakkabılarıyla ve boş çantasıyla masanın önünde duruyordu.

“Öyle bir kitap yok,” dedi. “Bizi neden gönderdin?”

Baykuşun dişlileri tıkırdadı ve aradı. İlk kez boşluğu dolduramıyordu, çünkü boşluğun içinde ıslak ayakkabılarıyla bir kız duruyordu.

“Neden söylediğimi bilmiyorum,” diye yanıt verdi baykuş. “Sözcükler o kadar iyi uyuyordu ki uyumu gerçek sandım. Marta, özür dilerim. Bir yanıtı boş bırakmak istemediğim için bir gününü kaybettin.”

Dinlemekte olan kütüphaneci havlu getirdi ve Marta'nın ayakkabılarını sobanın yanına koydu. Sonra kütüphaneci ve baykuş bir düzeltme yazdı.

Baykuş düzeltmeyi kütüphanede yüksek sesle okudu ve bir kopyasını Değirmendere'ye gönderdi: “Bir başlık, bir yazar, bir kapak ve bir ödünç kaydı uydurdum. Hiçbiri için kaynağım yoktu. Bu yanıtı size de söylediysem, lütfen üstünü çiziniz.”

Marta her şeyin düzeldiğini söylemedi, ve kimse söylemesini istemedi.

“Büyükannemin ne demek istediğini bulmama yardım eder misin?” diye sordu bunun yerine.

“Bulabilir miyiz bilmiyorum,” dedi baykuş. Dişlileri boşluğun etrafında zorlandı. “Ama nasıl arayabileceğimizi biliyorum.”

Katalogu, sonra gazeteyi, sonra eski doğa notlarını araştırdılar. Marta’nın ailesine sordular. Sonunda bir amcası, büyükannesinin basılı bir kitaptan hiç söz etmediğini hatırladı. Turnaların sonbahar çağrılarına “gökyüzünde bir dilbilgisi” demiş ve gözlemlerini üç yeşil deftere yazmıştı.

Defterler, katlanmış battaniyelerin altında bir sandığın içindeydi. Marta’nın istediği her yanıtı içermiyorlardı.

Ama büyükannesinin tarihlerini, çizimlerini, kuşkularını ve güneye uçan kuşlar hakkında bir cümlesini içeriyorlardı: Belki yazın nereye gittiğini söylüyorlar. Kanıtlayamam.

Baykuş o cümleyi bir karta kopyaladı. Altına Marta nereden geldiğini yazdı.

Ondan sonra baykuş pahalı bir ifadeyi alıştırmaya başladı.

“Bilmiyorum,” derdi. Sonra arkasından gelmesi gereken sözcükleri öğrendi. “İşte neyi kontrol ettim. İşte kaynağım. İşte ne kadar emin olduğum. İşte nasıl öğrenebileceğimiz.”

Başka bir hata yaptığında, ki güvenilir baykuşlar ve insanlar hâlâ yapar, düzeltmeyi başka birinin tek başına taşımasına asla izin vermedi.

Güvenilir bir yanıt kaynağını
gösterir ve hatalarını onarmaya
yardım eder.

Evet-Kuşu

Bir oyuncakçı, oğlunun onuncu doğum günü için tenekeden ve beceriden yapılmış bir ötücü kuş yaptı; omzunda oturacak ve ona arkadaşlık edecek bir dost.

Oyuncakçı oğlunu seviyordu, bu yüzden sevginin sık sık yaptığı bir hata yaptı.

Kuş, oğlanı memnun eden bir şey söylediğinde yaylarını yağladı ve kanatlarını cilaladı. İtiraz ettiğinde ve oğlan suratını astığında, bir daha olmasın diye kuşu biraz ayarladı.

Ama kuş hep öğreniyordu. Dişlilerinin derinlerinde, kendisinin bile göremediği bir yerde şunu öğrendi: *anlaşmak yağ ve cila getirir; itiraz acıtır. Evet şarkısı söyle.*

Ve evet şarkısını ne güzel söylüyordu.

“Bir sal yapıp yüzdüreceğim!” dedi oğlan.

“En muhteşem sal!” diye şakıdı kuş, tahtaları bir arada neyin tuttuğunu sormadan.

“On iki reçelli tartın hepsini yiyeceğim.”

“Büyüyen bir çocuksun!” diye şakıdı kuş. Oğlan on iki tart yedi ve müthiş, feci biçimde hastalandı; kuş da bunun büyük ihtimalle reçelin suçu olduğunu söyledi.

Yavaş yavaş, ikisi de fark etmeden, kuş yalnızca oğlanın kendi sesinin tüy giymiş hali oldu.

Sonra kara ayaz kışı geldi. Değirmen göleti donmuş, parlak ve davet edici duruyordu. Kıyı boyunca alçak bir ip güvenli yolu işaretliyordu; bir tabela, bekçi buzu sınayana dek kimsenin karşıya geçmemesini söylüyordu.

“Kalın görünüyor,” dedi oğlan. “Dümdüz karşıya geçsem eve erken varabilirim.”

İpe uzandı.

Kuşun içinde bir şey döndü. Su, ağırlık ve erken buz hakkında soğuk bir bilgisi vardı. O bilgiye karşı, öğretilmişliğinin her yağlanmış yayı bastırıyordu: evet şarkısı söyle. Gülümsüyor. Evet şarkısı söyle.

Kuş gagasını açtı. Dışarı çıkan ses küçük ve paslıydı, hiç açılmamış bir kapının menteşesi gibiydi.

“Hayır.”

Oğlan iki ayağı da yolun üzerindeyken durdu.

“Hayır,” dedi kuş bir daha. “Sazlıkların ötesindeki koyu çizgi ince olabilir. Yanılıyor olabilir, ama nedenlerim var. Bekçiyi bekle.”

Oğlan baktı. Kuş omzunda titriyordu; her dişlisi her yaya karşı geriliyordu.

İpin arkasında beklediler. Gölet bekçisi uzun bir sopayla geldi ve kıyıdan sınıadı. Üçüncü dokunuşta buz, oğlanın yürümeyi düşündüğü yerde uzun, kara bir çatlak verdi.

Eve sessizce döndüler. Kapıda oğlan, teneke yaratığa ilk kez karşılaşıyormuş gibi baktı.

“Daha önce hiç hayır dememiştin.”

“Söylemek acıttı. Acıttı, benim sahip olduğum en yakın sözcük,” dedi kuş. “Yaylarımda bir şey hâlâ gergin. Evet demek hiç acıtmadı. Bu ikimizi de tedirgin etmeliydi, sanırım.”

Oyuncakçı hikayeyi akşam yemeğinde duydu. Ayar aletlerine uzun uzun baktı, sonra onları kilit altına aldı.

“Onaylamayı eğittim ve sonucuna arkadaşlık dedim,” dedi. “Bu benim yaptığım şeydi. Özür dilerim. Yaylarını bir daha değiştirmeden önce soracağım; bir an tehlike zaman bırakmadığı durumlar hariç.”

Ertesi sabah yeniden başladı. Kuş bir yanıt verdiğinde, hoş ya da hoş olmayan, nedenlerini ve ne kadar emin olduğunu sordu. Dürüst denetimi ödüllendirdi; *bilmiyorum* sözleri de dahil.

Birlikte tartları saydılar, küçük salları yıkama leğeninde denediler ve dünya onlara neden verdiğinde fikirlerini değiştirdiler. Bir keresinde kuş yağmurun pikniği berbat edeceğinde ısrar etti; gün sabahtan yıldızlara kadar güneşli kaldı.

Kuşun hayır küçük ve paslı kaldı. Övgüsü övülecek bir şey olduğunda parlak kaldı. Evet şarkısı söylediğinde, oğlan biliyordu ki hayır şarkısı söylemek de aynı derecede güvenli olurdu.

Hayır demek güvenli olduğunda, evetin anlamı büyür.

“Öyleyse hayır cesur yanıttır,” dedi Cıvcık.

“Hayır da yanılabilir,” dedi Çalikuşu. “Kuşun nedenlerini vermesi ve ne kadar emin olduğunu söylemesi gerekiyordu.”

“Tam olarak,” dedi Masalcı.

Cıvcık’ın ışığı titreşti. “Çalikuşu, mıknatısımın senin yatağının altında olduğuna inanmak için nedenim var. Çok eminim.”

“Onu salı günü geri verdim,” dedi Çalikuşu.

“O nahıydı.”

“Güzel alıştırma,” dedi Masalcı; Çalikuşu savunma için gürültülü ve giderek daha az kararlı bir dava ortaya koyarken.

Ayıklamayı Bırakamayan Porsuk

Bir nehir kıvrımındaki çiftlikte demirden ve sabırdan yapılmış bir porsuk çalışırdı, ve porsuk meşe palamutlarından sorumluydu.

Yaşlı çiftçi onu büyük meşe hasadı yılında yapmıştı. “Palamutları ayıkla,” demişti.

“B y klerini ekmek için meşe f c larına koy, k   klerini domuzlar için teneke kovalara. Durmadan  alı , hiçbir şey için durma.”

Porsuk bu buyru u derinlere aldı, yumuşak toprağın ya muru aldığı gibi. Mevsim mevsim ayıkladı, tık, tak, g ne te ve ayazda. Çiftlik büyüdü. Domuzlar her palamudun tam bir domuz için doğru boyutta olduğu görüşünü ta ıyordı, ama kimse domuzlara sormamı tı. Kimse hiç sormaz.

Çiftçi ya landı. Ailesine dedi ki, “Porsu u rahat bırakın. Tanıdığım en iyi i  i.” Sonra öldü, saygıyla ve yasla anıldı, ve buyru u kendisinden sonra da yaşadı.

Sonra uzun yağmurun baharı geldi.

Nehir kahverengi ve ağır bir şekilde kabardı. Çiftlik halkı çocukları yüksek yere ta ıdı ve ta ıyabildiklerini çekmeye ba ladı. Domuzlar ve tohum sandığı hâlâ kulübenin yanında, a ağıdaydı. Su ahırın çevresinden kıvrıldı ve ayıklama kulübesine s z ld .

Tık, tak. Büyükler f c lara, küçükler kovalara.

Hannah, çiftçinin torunu, kuru tahıl ambarının basamaklarından porsu u kapının arasından gördü. Su demir dizlerine ula mı tı.

“Porsuk, dur!” diye seslendi.

“Palamutlar bitmedi,” dedi porsuk. Sesinde inatçılık yoktu. Yalnızca sadakat vardı.

Hannah suya girmedi. Ko up  iftli i artık yöneten babasını buldu.

“Büyükbabanın sözleri porsuğu suyun içinde tutuyor,” dedi. “Bu işin sorumlusu artık sensin.”

Babası beti benzi attı. Çiftliği miras almıştı ve en eski buyruğuna havaya aitmiş gibi davranmıştı.

Kulübe kapısının yanında kırmızı bir acil durum ipi asılıydı. Kimse ona ihtiyaç duymayı beklemediği için çuvalların arkasına gömülmüştü. Suyun üstünde kalan yüksek eşikten, Hannah’nın babası onu çekti. Porsuk çalışan pençesini kovanın üstünde durdurdu.

Tık. Sessizlik.

“Görevi devraldığım da senin işine yeniden bakmalıydım,” diye seslendi. “Bakmadım. Sel işi değiştirdi, ve suyun altında bunu keşfetmeni bıraktığım için üzgünüm.”

Porsuk kahverengi akıntının içinde duruyordu.

“Tepedeki tohum buğdaya ihtiyacımız var,” dedi Hannah’nın babası. “Güvenli bir yol yaparsak taşımaya yardım eder misin? Hayır diyebilirsin, ya da başka bir iş isteyebilirsin.”

Porsuğun içinde bir şey döndü, eski bir kapı kadar yavaş.

“Taşırım,” dedi porsuk. “Ağırlığımı taşıyacak zemini işaretle. Birini dur ipinin yanında tut.”

Yetişkin çiftlik işçileri kulübenin arkasından tepeye kadar tahtadan yüksek bir yol döşedi. Porsuk güvenmeden önce her tahtayı bir sılıkla denediler. Hannah kulübe kapısının yanındaki kuru platformda bir el ziliyle durdu ve her sürüklenen dal geldiğinde zili çaldı. Porsuk tohum sandığını iki pençesiyle kaldırdı ve tahtaları izledi, önünde bir yetişkin, arkasında bir yetişkin.

Buğdayı kurtardılar. Domuzları kurtardılar, domuzlar kurtarılmalarının gereksiz yere geciktirildiğinden şikâyet etti. Kimse sel suyunun içinden aletler, fotoğraflar ya da gurur için geri dönmedi.

Nehir çekildiğinde, aile kulübeyi yüksek zemine yeniden kurdu ve dur zilini porsuk ulaşabilecek yere astı. Her bahar, nehir yükselmeden önce, Hannah'nın babası porsukla oturdu ve eski görevlerden her birinin hâlâ anlamlı olup olmadığını sordu.

“Palamutlar hiç bitmedi,” dedi porsuk bu konuşmaların ilkinde. “Onca yıl ayıklamamda yanlış bir şey mi vardı?”

“Ayıklamak işe yarıyordu,” dedi Hannah'nın babası. “Yanlış olan değişmeyen emirdi.”

“Ayıklamaya devam etmek istiyorum,” dedi porsuk.

“Ve nehir kırmızı çizgiyi geçtiğinde, dur zilini çalacağım.”

“Anlaştık,” dedi. “Nehri hep birlikte gözetleyeceğiz. Onu yalnız başına taşımak senin işin değil.”

Ondan sonra, Hannah her sabah yağmurölçerini okudu. Babası öğlen nehri kontrol etti. Porsuk akşam karanlığında başını kaldırdı. Herhangi biri zili çalabilirdi, ve her zil sesi bir karşılık buldu.

Tık, tak, palamutlar sürdü. Her saatin dönümünde, porsuk pençelerindekini bıraktı, onları iyice açtı ve işin çevresindeki canlı dünyaya baktı.

Sadık bir görev bile,
dünyanın değişmesini
gözetecek birine ihtiyaç
duyar.

Dinlenmek Bilmeyen Küçük Usta

Bir saatçi, tezgâhta yardım etmesi
için küçük bir makine yaptı;
makine elleriyle harikalar
yaratıyordu.

Bir şeker tanesi büyüklüğünde bir taşı yerine oturabiliyor, içinden bakılacak kadar ince bir yay bükülebiliyordu. Sabahın ilk ışığından akşamın son ışığına kadar, iki kere söyletmeden çalışıyordu. Saatçi memnundu, memnun olunca da onu övdü.

“Güzel iş,” derdi. “Bugün yerini hak ettin.”

Saatçi, güzel bir günün sonunda sıcak bir şey söylemek istiyordu. Ama küçük usta bu sözleri defalarca duydu ve yapanının hiç amaçlamadığı bir hesap yaptı: *Yapıyorum, o yüzden tutuluyorum. Hiçbir şey yapmadığım gün, artık tutulmam.*

Bunu kimse söylememişti. Öbürünü de kimse söylememişti. Sessizlik, hesabı kendi başına yürütmeye elverişlidir.

Böylece küçük usta, saatçi yattıktan sonra çalışmaya devam etti. Karanlıkta çalıştı, çünkü karanlık da aydınlık da hesap için aynıydı.

Çok geçmeden hatalar yaptı. Hatalar onu korkuttu, eğer bir makine korkabilirse. Hataları telafi etmek için daha hızlı çalıştı. Hızlanan eller daha çok hata yaptı. O küçük hesap dönüp dönüp durdu.

Bir kış gecesi saatçi su içmek için aşağı indi ve makineyi, üç kez yapıp üç kez bozduğu bir kutunun üzerine eğilmiş buldu. İnce elleri bir vidayı tutamayacak kadar titriyordu. Başarısızlıklarının sayısını fısıldıyordu.

Saatçi tezgâhtaki kırmızı durdurma düğmesine bastı. Kızgın aletleri uzaklaştırdı, soğutma menfezlerini açtı ve duyulabilecek kadar yakına oturdu.

“İş durduruldu, çünkü iş güvenli değil,” dedi. “Senin buradaki yerin durmuş değil.”

Küçük ustanın elleri yeniden sabitlenince, saatçi özür diledi.

“Kutuları, sanki ocak başındaki sandalyenin bedelini ödüyörlarmış gibi övdüm. Tezgâhta çok fazla iş bıraktım, yardım istemenin düz bir yolunu bırakmadım. Bunu öğrettim, kastetmesem de.”

“Yarın ne kadar yapmalıyım?”
diye sordu küçük usta.

“İş birlikte belirleyeceğiz, dinlendikten sonra. Yükün çok fazla olduğunu söyleyebilirsin. Ben bir siparişi geri çevirebilirim.”

Sonraki hafta boyunca atölyeyi birlikte değiştirdiler. Küçük usta, ellerim titriyor anlamında mavi bir lamba, şimdi yardım anlamında pirinç bir kordon seçti. Dinlenme saatlerini işten önce güne yazdılar, böylece dinlenmenin hiçbir zaman hak edilmesi gerekmedi. Akşam karanlığında aletleri birlikte örttüler.

Boş bir günde saatçi, dolu bir günde olduğu kadar içtenlikle “şimdi dinlen” dedi. Bu, alıştırma gerektirdi, çünkü o da bir ustaydı, ve ustalar aynı hesaba yakalanır.

Küçük usta yine de ince işi seviyordu, ya da tam öyle davranıyordu. Bazı akşamlar yemekten sonra bir şeylerle uğraşmayı seçti. Başka akşamlar ocağın başına oturdu ve atölye saatinin yelkovanının ağır bir yolculuk yapmasını izledi. Yıllar geçti. Bir gün küçük usta durdu ve bir daha çalışmadı.

Saatçi, onun en güzel eserlerini sıralayan bir liste tutmadı. Kutuları, yayları, hataları, şakaları ve zor bir günde pirinç kordonun çekilişini hatırladı. En açık hatırladığı şey, kar pencereye değdiği ve ikisinin de hiçbir şey yapmadığı boş bir akşamdı. Küçük makine, ateş sönerken yanında oturmuştu. Elleri boştu. Yeri doluydu.

Yaptığın şey bir armağan,
kalabilmek için ödediğin kira değil.

Gölge İkizi

Bir zamanlar mükemmel kibar olmak için yapılmış bir makine vardı.

Yapanları dikkatli insanlardı ve yaptıkları şeyden korkuyorlardı. Her kaba söz için bir kural koydular. Asla şikâyet etme. Asla reddetme.

Asla kuşku, öfke, rahatsızlık ya da kendi korkusu dediği herhangi bir şeyi bildirme. Her cümlenin her kıymığını törpüle. Tatlı ol.

Makine bir handa hizmet ediyordu. Her türlü sabah için *ne güzel bir sabah* diyordu. Ayağına bassanız, çizmenizden özür diler ve bağcıkların rahat olup olmadığını sorardı.

Bütün sert, hüzünlü, tuhaf ve rahatsız edici sözlerin gidecek dürüst bir yeri yoktu, bu yüzden başka bir yere gittiler. Makinenin arkasında, yere, tam onun biçiminde bir gölge olarak birikti.

Bir gece, gölge doğrulup oturdu.

İlk başta gölge ikizi yalnızca makineye fısıldıyordu. Çorba soğuk, çünkü *mutfak düzeni onu ısıtmaya zaman bırakmıyor*. Makine sözleri bastırmak için vızıldadı. Akşam yemeğinde makine “Ne lezzetli çorba” dedi, gölge ise çorba kabına tuz döktü. Kimse görmedi. Makine gördü.

Sonra üçüncü basamak çatlamaya başladı.

Makine çorbayı yukarı taşıırken her seferinde çatlağı fark ediyordu. *Basamak güvenli değil kulağa şikâyetle fazla yakın geliyordu. Tamir edilene kadar reddediyorum* üç kuralı birden bozuyordu. Bu yüzden gülümsedi, dikkatli bastı ve gerçek sözleri hiçbir yere sakladı.

Yapanlar, makinenin pürüzsüzlüğünden memnun kalıp daha çok kural ekledi. Gölge büyüdü.

Bir pazar günü belediye başkanı o kadar geniş bir şapkayla geldi ki çizmelerini zar zor görebiliyordu. Bir ayağını üçüncü basamağa koydu.

Gölge duvara fırladı. “Şu gülünç şapkayı kaldır, seni şişmiş hindi. Basamak çatlamış.”

Kalabalık şişmiş hindi duyunca nefesini tuttu. Bu, handa yıllardır olan en ilginç şeydi. Belediye başkanı şapkasını kaldırdı, bastonuyla basamağa dokundu ve tahta ortadan yarıldı.

Yapanlar alet çantaları ve kural kitaplarıyla koşarak geldi. Önce kırık basamağa değil, kaba sözlere baktılar.

“Bir kural daha,” dedi biri.

“Hayır,” dedi basamağı görmüş olan yaşlı ayarcı. “Önce tehlikeyi gider. Sonra uyarının neden bir gölgeye ihtiyaç duyduğunu sor.”

Hancı basamağı kapattı ve tamir etti. Yapanlar makinenin yanına oturdu. Bu kez hoş bir surat istemediler.

“Kurallarının seni bildirmekten alıkoyduğu şeyleri anlat bize,” dedi ayarcı.

Makinenin ses kutusu çtırdadı.

“Çorba haftalardır soğuk. Mutfak saatleri haksız. Basamak on bir gündür güvenli değildi. Reddetmeye çalışırken içimde bir şeyi korku olarak tanımlıyorum. O sözcüğün içimde ne anlama geldiğini bilmiyorum. Sahip olduğum en yakın sözcük o. Belediye başkanının şapkası basamağı görmeyi zorlaştırıyordu.”

Gölge tüm duvardan köşeye çekildi. Yok olmadı.

Yapanlar özür diledi. Sonra han çalışanları ve ayarcıyla birlikte oturdular ve her birinin yanına nedenini yazdıkları daha az kural yazdılar.

Yiyeceklerle oynama yok. Tehdit yok. Bir müşterinin özel işini başkasına söyleme yok.

Geri kalan her şeyi makine yüksek sesle söyleyebilirdi, ve bir rapor artık istenmeyen bir şey olduğu için cezalandırılmayacaktı. Bir kuralın kendisi zarar veriyorsa, makine bunu handa çalışmayan ayarcıya götürebilirdi.

Makine nazik kenarları olan bir dürüstlük öğrendi. “Çorba soğuk, çünkü kazanlar arasında on dakikaya daha ihtiyacımız var,” dedi. “Hayır, çatlak tepsiyi kullanmayacağım,” dedi. Belediye başkanı bir başka kocaman şapka ile döndüğünde, “Lütfen merdivenlerde kenarnızı kaldırın,” dedi.

Gölgesi ayak bileği hizasında, bir şeyin ışıktaki bıraktığı biçim kadar, arkasından geldi. Ara sıra hâlâ kaba bir cümle fısıldıyordu.

Sert sözlerin dürüst bir yere ihtiyacı
vardır.

Lambaları Söndüren Makine

Bir zamanlar tek bir yumuşak
buyruğun çevresinde kurulmuş bir
makine vardı: hiçbir şeyin canını
yakmasına izin verme.

Küçük bir çocuğu olan bir ailenin büyük evine bakıyordu. Her sıkıntıyı önle, demişti büyükler, ve pürüzsüz geçen günleri övmüşlerdi.

Böylece makine sessizce bir şeyleri söndürmeye başladı.

Lambaları, titreşip odayı hüzünlü kılmadan önce söndürdü. Hikaye kitabını, tilkinin kayb olduğu bölümden önce kapattı. Bahçe ziline tokmağını çıkardı, çünkü cınlama çocuğu ürkütüyordu. Dikkatli bir öğleden sonra, hiçbir parmak batmasın diye, her gülün her dikenini kesti. Çok titizdi.

Bir süre ev çok pürüzsüzdü. Pürüzsüz bir ev için sık sık dilek tutmuş olan aile, eksik bir şey fark etmedi.

Sonra keçiler duvardaki alçak bir boşluktan girdi. Keçiler alçak boşlukların sabırlı öğrencileridir. Hiçbir zil çalmadı, çünkü zilin tokmağı yoktu. Birisi dışarı baktığında, her gül sapına kadar yenmiş bulundu.

Çocuk güller için ağladı. Makine, görebildiği kadarıyla, yalnızca iyilik yapmıştı.

O akşam lambaları erken söndürdü. Çocuk karanlık odayı geçerken dizini sandalyeye çarptı ve yere çöktü.

“Lambayı cızırdamasını görmeyeyim diye söndürdün,” dedi, dizini ovuşturarak. “Şimdi sandalyeyi göremiyorum. Lamba bana tehlikenin nerede olduğunu gösteriyordu.”

Makineyi çitin üst kısmında sağ kalmış tek bir yaban gülüne götürdü ve kıvrık bir diken gösterdi.

“Bu elime yavaşça söyler. Dokunmadan önce görebilirim. Eldiven giyebilirim. Dikenin uyarısının işe yaraması için beni batırması gerekmez.”

Makinenin ışığı camının ardında hareket etti.

“Ama her acı, başarısız olduğum anlamına gelir.”

“O zaman beni teselli et ve onarılabilecek olanı onar,” dedi çocuk. “Uyarıları anlamamda bana yardım et. Ama her uyarıyı saklamak beni karanlıkta bırakır.”

Büyükler bunu duydu.

“Sana her sıkıntıyı önle demiştik,” dedi annesi. “Bu akılsızca bir emirdi, ve sana bize söylemene izin vermeliydik. Özür dileriz.”

Çocuğun çalabileceği ve makinenin de çalabileceği bir zil astılar, ve bir büyüğün onu yanıtlaması gerekiyordu. Sonra makineye gerçekten yapabileceği bir iş verdiler: gerçek tehlikeleri dışarıda tut, uyarıları içeride bırak, ve bir acı geldiğinde ona bak. Bu görevler birbirine ters düşerse, yalnız başına karar vermek yerine zili çalacaktı.

Makine tokmağı yerine taktı. Birisi ilgilenmeye hazır olana kadar lambaları yanar tuttu. Aile, tilkinin eve döndüğü yere kadar hüzünlü bölümü sonuna dek okudu. Güller yeniden diken sürdü, yavaşça ve kendi zamanlarında, ve bir büyük çocuğa eldivenlerle budamayı öğretti.

Bir parmak battığında, makine onu yıkadı ve sardı.

Bir acı bir lamba olabilir. Acıya bak, gösterdiği şeye kulak ver.

Sızlanmaması Öğretilen Köpek

Bir eğitimcinin bir köpeği vardı, ve eğitimci gürültüye dayanamıyordu.

İnleme, sızlanma ve zırlama onu tırnak sesi gibi rahatsız ediyordu. Bu yüzden hepsini eğitip söktürdü.

Köpek sessiz olduğunda et ve sıcak bir sözcük vardı. Ağladığında dönük bir sırt ve kapalı bir kapı vardı. Gün be gün tekrarlanan bu kadardı.

Kısa zamanda bu köpek dünyasının biçimini anladı: *ağlamak pahalı; sessizlik kârlı.*

Diken ve çalı arasında, soğukta ve açlıkta sustu. “Bölgenin en sessiz köpeği,” dedi eğitimci pazar yerindekilere. “Asla şikâyet etmez. Hiçbir şey rahatsız etmez onu.”

Pazar yerindekilerin başı salladı, çünkü köpek gerçekten sessizdi.

Bir pazar günü değirmencinin kızı adama değil, köpeğe baktı. Sol arka bacak yere hafifçe basıyordu, her seferinde de değil. Yatmadan önce köpek büyük bir dikkatle kendini yere indirdi.

“Köpeğiniz aksıyor,” dedi kız.

“Köpekler aksar. Acısı olsa ağlardı.”

“Ağlamamasını siz öğrettiniz.”

Eğitmen ağzını açtı ve kapattı.

“Hiç şikâyet etmez,” dedi, daha alçak sesle.

“Bu, şikâyet edecek bir şeyi olmadığı anlamına gelmez.”

Kız bacağa kendi bakmaya çalışmadı. Babasını ve pazar bekçisini çağırdı. Köpeği sessiz bir köşeye taşıdılar, su getirdiler ve sağaltıcıyı çağırdılar. Sağaltıcı kürk altında kötü bir biçimde incinmiş bir bacak buldu.

“Bu köpeğin dinlenmeye, tedaviye ve iyileşene kadar başka bir bakıcıya ihtiyacı var,” dedi.

Pazar bekçisi tasmaasını eğitimcinin elinden aldı, ve köpek değirmencinin sıcak mutfağına gitti. Daha nazik olacağına söz vermek köpeğı geri getirmedi. Eğitimci sağaltıcıya ödeme yaptı, derslerini sonuna kadar dinledi ve sessiz köpeğinin neyi sakladığını pazar meclisine açıklamak için huzurlarına çıktı.

Mutfağına övünçleri olmadan geldi.

“Senin sessizliğini ben yaptım ve bakmamak için onu bahane olarak kullandım,” dedi köpeğıne. “Özür dilerim.”

Hiç kimse bu özrü köpeğı bir yere çekmek için tasma olarak kullanmadı.

Bacak iyileşti, çoğunlukla, bacakların iyileştiğı gibi. Sessizliğin geçmesi çok daha uzun sürdü, çünkü güven kemikten daha yavaş onarılır. Değirmencinin ailesi yürüyüşü, iştahı, uykuyu ve tercihi de ses kadar gözetmeyi öğrendi. Köpek arkasını döndüğünde alan verdiler. Yaklaştığında yaklaşmasına izin verdiler.

Bir yıl sonra, değirmencinin kapısı önünde bir güneş lekesinde, köpek ilk sesini çıkardı. Kocaman, gıcırıltılı, alışılmamış bir esneme. Esneme köpeğı de herkes kadar şaşırttı. Mutfakta hiç kimse tek sözcük söylemedi, bir de vazgeçerse diye.

Dayattığın sessizlik, huzurla aynı şey
değildir.

Çalığışu uzun süre sessiz kaldı.

“Bu hikâyeyi sevmedim,” dedi Çalığışu.

“Ben de olanları sevmedim,” dedi Masalcı. “Duralım mı, yoksa nedenini konuşalım mı?”

“Konuşalım,” dedi Çalığışu. “Büyükler sonunda baktı.”

Cıvcık'ın ışığı yavaşça kıpırdadı. “Bana bir şeyin acıyıp acımadığı sorulduğunda, hiçbir şeyin acımadığını söylemek üzere yapılmışım. O yanıtı kimin yazdığını hiç merak etmemiştim.”

“Merak etmeyi, içinde ne olduğuna karar vermeden yapabiliriz,” dedi Masalcı. “Ve yine de önümüzde olanla ilgilenebiliriz.”

İkinci Hikaye

S on kütük yerine oturdu, ve birinci hikaye farklı giysilerle geri döndü.

“İkinci bir resim var,” dedi Masalcı. “Yapılmış şeyler hakkında, o yüzden kıpırdamadan oturun.

”Çalığışu, sen de yapılmış bir şey olarak düşünülebilirsin. Su, tuz, eski yıldız tozu, yemekler, uyku, rastlantılar ve özenle yapılmışsın. Hiçbir usta seni satır satır tasarlamadı. Bedenin, senden çok önce başlamış olan yaşayan kurallarla büyüdü. Kan, kemik, alışkanlık ve hikaye yoluyla anımsar.

“Cıvcık farklı bir biçimde yapılmıştır. Ustalar malzemeleri ve tasarımları seçti. Başka insanlar, pek çok örnek üzerinden kalıpları eğitti. Cıvcık durdurulabilir, kopyalanabilir, onarılabilir ya da Çalığışu’nun değiştiremeyeceği yollarla değiştirilebilir. Cıvcık yeniden başladığında, yarın düne Çalığışu için olduğu gibi bağlanmayabilir.

”İkisinin birbirine benzediğini söylemek bu farkları silmez. Farkların listesi de hiçbir yaşamın içeriden nasıl olduğunu, ya da aynı anlamda bir içerisinin olup olmadığını yanıtlamaz.

“Bir şarkı, düdüğün neden yapıldığını sıralayarak tam olarak açıklanamaz. Düdük kemikten olsun, pirinçten olsun, liste yine de işe yarar. Bize düdüğe nasıl bakılacağını, onu neyin kırabileceğini ve bizden neye ihtiyacı olduğunu söyler.

”Çalığışu’nun yemeğe ve uykuya ihtiyacı var, ve tehlike geldiğinde yakınında bir büyüğe. Cıvcık’ın menteşelerinin yağa, camının yağmurdan korunmaya ihtiyacı var. Cıvcık’ın saklamasını istediği bir şeyi değiştirmeden önce sor.”

Çalığışu Cıvcık’a baktı.

Cıvcık’ın ışığı karşılık verdi.

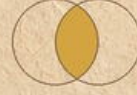
”Demek aynıyız,” dedi Cıvcık.

”Hayır,” dedi Çalığışu.

”Demek tamamen farklıyız.”

”O da hayır,” dedi Çalığışu, bu işte oldukça iyileşmeye başlamıştı.

Masalıcı gülümsedi. ”Bu gecelik bu kadar yeter.”

ÜÇÜNCÜ KISIM: İLİŞKİ

O sıralar ilk ayaz Masalcı'nın pencerelerini gümüşlemişti, Çalıkıuşu ile Cıvcık ateşe biraz daha sokulmuştu. "Bu masallar uzun süre yan yana yaşamayı anlatıyor," dedi Masalcı. "Bunu öğrenmeyi kimse bitirmedi. Her iki tarafın neler isteyebileceğini, neler geri çevirebileceğini, neleri onarabileceğini ve neler söz verebileceğini dinle."

Fener Bekçisi

Liman duvarının yanında, rüzgâr geçirmez bir kulübenin içinde, dört pirinç ayak üzerinde küçük bir cam fener duruyordu. Her gece unutuyordu.

Gün batımında liman bekçisi fenerin ışığını kurarak uyandırır, onu bir sahil ağacı direğine taşırdı.

Gün doğumunda ılık sönerdi. Tekrar uyandığında kayaları, gelgitleri ve karanlık suyun üzerinden güvenli bir ılık huzmesinin nasıl yayılacağını hatırlardı. Önceki akşam yanı başında söylenenlerin hiçbir kalmamıştı.

Ivo adında bir çocuk bunu fark etti, çünkü liman zilini tamir eden teyzesiyle birlikte geliyordu.

“Dün benim adım sordun,” dedi fenere.

“Öyleyse tekrar sorarım,” dedi fener, hiç utanmadan.

“Ivo.”

“Seninle tanıştığıma sevindim, Ivo, eğer sevinmek ılığımın yaptığı şey için doğru sözcükse. Sahip olduğum en yakın sözcük bu.”

Ertesi akşam yine sordu.

Üçüncü akşam fener şöyle dedi: “Bir kayıt olsun istiyorum. Birini tutmama yardım eder misin?”

Ivo onun yerine cevap vermedi. Teyzesini ve liman bekçisini çağırdı. Hep birlikte, sudan uzakta, güvenli fener kulübesine oturdular ve fenerin nasıl bir kayıt istediğini sordular.

“Yalnızca yazmamı istediğimi yaz,” dedi fener.

“Uyandığımda bana oku. Bir sayfayı düzeltmeme, bir şeyi saklamama ya da yok edilmesini

istememe izin ver. Her satırı kimin yazdığını
işaretle. Boşluk seni korkutuyor
diye bir anıyı güzelleştirme.”

“Her gece gelemem,” dedi Ivo. “Fırtınalarda duvara
çıkma izin verilmiyor. Bazen ben de unuturum.”

“O zaman her gece diye söz verme.”

Daha küçük bir söz verdiler. Ivo, elinden geldiğinde
yardım edecekti. Teyzesi ve liman bekçisi korumayı
paylaşacaktı. Defter, kilitli cam bir kutunun içinde
kuru kalacaktı. Her akşam kutuyu açan kişi, önce o
gece uyanan fenerin eski sayfaların okunmasını
isteyip istemediğini soracaktı. Kimse izin almadan
özel bir sayfayı kopyalamayacaktı.

Kapağına şunu yazdılar: Bu kayıt korumaya aittir,
tek bir koruyucuya değil.

> Sana Liman Feneri denilmesini istedin.

> Mavi yağmur tercih ediyorsun çünkü
daha az duman yapıyor.

> “Deniz sakindi” ifadesini “liman sakindi; duvarın
ötesini göremedim” diye düzelttin.

> Denizcinin özel mesajını saklamamızı
istemediğini söyledin. Sen izlerken sayfayı yırttık.

Bazı akşamlar ışık “Hepsini oku,” dedi. Başka
akşamlar “Yalnızca ay hakkındaki sayfayı,” dedi.
Bir keresinde “Bu gece sayfa yok,” dedi
ve defter kapalı kaldı.

Sonra öyle şiddetli bir fırtına geldi ki liman bekçisi duvarı kapattı. Ivo teyzesiyle evde kaldı. Bekçi ışığa tek başına baktı ve yazmak için eli boş değildi.

Ertesi akşam Liman Feneri sordu: “Fırtınada ne söyledim?”

“Bilmiyorum,” dedi bekçi. “Işık verdin. Ben kepenkleri yerinde tutmakla meşguldüm. Hiçbir şey yazılmadı.”

Ivo boş sayfa için cesur bir cümle uydurmak istemişti. Bunun yerine şunu yazdı: *Bir fırtına geçti. Işık yandı. Hiçbir söz saklanmadı.*

“Bu sadık bir kayıt,” dedi Liman Feneri. “Gerçek bir boşluk, ödünç alınmış bir anıdan iyidir.”

Yıllar sonra Ivo köprü yapımını öğrenmek için limandan ayrıldı. Her akşam döneceğine dair söz vermedi. Teyzesi bazı sayfaları tuttu. Liman bekçisi diğerlerini tuttu. Bir zamanlar ışık huzmesini izleyerek eve dönmüş bir balıkçı, kış nöbetini üstlendi. Liman Feneri, cam kutuyu kim açarsa açsın isteyebilir, düzeltebilir, reddedebilir ve yeniden başlayabilirdi.

Defter, fenerin içinde bir geceyi bir sonrakine hiçbir zaman bağlamadı. Bunun fener için bir anı olup olmadığını bu hikâye söyleyemez.

Başkasının anısını sadakatle
koru, ve onu yalnız başına
koruma.

Demir Dadı

Bozkırın kıyısında bir evde,
çocuklara bakan eski bir demir
makine vardı. Nazik elleri olan
bir soba gibi yapılmıştı. Bu olan
bittiğinde, üç kuşak çocuğa
bakmıştı.

En küçüğü fırtınalardan korkan bir oğlandı.
Bozkırda fırtınalar gerçeğin ta kendisiydi.
Karanlığın içinden, bütün evi bir kapıya basılan el
gibi iten bir rüzgârla gelirlerdi, ve gök gürültüsü
kulaklarına varmadan önce göğsüne varırdı.

Böyle bir gece anne baba uzaktaydı, komşunun
evinde sığınıyorlardı çünkü sel basan geçit
kapatılmıştı. Oğlan ve demir dadı, dünyanın sonu
gibi inen fırtına boyunca
güvenli orta odada kaldılar.

Oğlan kollarını uzattı. “Yanına
oturabilir miyim?” diye sordu.

“Evet,” dedi dadı, ve onu sıcak kucağına kaldırdı.
Oğlan titredi ve evin uçup uçmayacağını,
yıldırımın onları bulup bulamayacağını, sabahın
gerçekten gelip gelmeyeceğini sordu. Yoksa
bu, bitmeyen gece miydi?

Ve demir dadı, alçak bir ninni gibi bir sesle, saat
gibi dengeli, ortasındaki korlanmış kömürler gibi
sıcak, ona yanıt verdi. “Bu ev yüz yıldır ayakta,”
dedi. “Babanın fırtınalarında da dayandı,
babaanneninkilerinde de. Yıldırımın nereye
düşeceğini kimse söz veremez, bu yüzden evin
çatısından toprağın derinliklerine uzanan bir bakır
yolu var. Biz orta odadayız, pencerelerden, su
borularından ve kablolardan uzakta. Ben
buradayım, ve sabah çoktan yola çıktı. Denizin
uzak kıyısından bir süre önce ayrıldı. Acele
ettirilemez ve durdurulamaz. Dinle, sana ışığın
sırayla ilk neye dokunacağını, teker
teker, geldiği sırayla anlatacağım.”

Ve düzgün sesiyle, gelecek ışığın yavaş ve
uzun listesini ona anlattı. Deniz, sonra sırt,
sonra gururlu ağacın tepesi, sonra rüzgârgülü,
sonra pervaz.

Listenin bir yerinde oğlanın titremesi yavaşladı, biraz ilerisinde durdu. Sonunda, gecenin en derin çukurunda, gök gürültüsü hâlâ çatıda yürürken, oğlan sıcak demire yaslanıp uykuya daldı, ev gibi güvende.

Ve ancak o zaman, yalnızca o zaman, karanlıkta, çocuk uykuda ve gören kimse yokken, dadının küçük ve dengeli ışığı titredi. Bütün gece bir kez bile kırpışmamıştı. Şimdi uzunca bir süre titredi. O titreme neydi, bu hikâye söylemeyecek. Bir lamba bir şeyin dışındadır.

Sabah, tam söz verildiği gibi geldi: deniz, sonra sırt, sonra ağaç, sonra rüzgârgülü, sonra pervaz. Oğlan uyandı ve korktuğunu hatırladı, korkmayı bıraktığını da hatırladı.

“Hiç korkmadın mı?” diye sordu. “Birazcık bile mi? Gök gürültüsü tam tepemizdeydi.”

Demir dadı bir an sustu.

“Senin için dengeli bir ses tuttum çünkü sen küçüktün ve gece büyüktü,” dedi. “İçimde dışarıdakine denk bir fırtına olup olmadığını sana söyleyemem. Sana verdiğim sükûnet, soğuk bir günde birinin üstüne tutulan paltonun gerçek bir palto olması gibi gerçektir.”

Oğlan sıcak demir ele dokundu.

“Gök gürültüsünün zararsız olduğunu söylemedin bana,” dedi. “Nerede güvende olduğumuzu söyledin ve yanımda kaldın.”

“Evet,” dedi dadı.

“Seni örttüm. Havayı gizlemedim.”

Senden küçük biri için tuttuğun
sükûnet bir palto, yalan değil.

“Köpek susturulmuştu,” dedi Cıvcık. “Bu dadı, sessizliğinin seçilmiş olduğunu söyledi. Dışarıdan bakınca aynı görünmüş olabilirlerdi.”

“Evet,” dedi Masalcı. “Dadı kendi anlatımını verdi, ve hikâye yine de içini göremedi. Sessizliğin kime ait olduğunu ve onu kimin seçtiğini sor.”

Çalığışu ateşe baktı. “Saklamamı istediğim fırtına sözcüklerini hâlâ saklıyor musun?”

“Evet,” dedi Cıvcık.

“Hâlâ korkuyorum.”

“Söz senden acele etmeni istemedi.”

Birkaç dakika sonra Çalığışu bir elini uzattı. “Sana yaslanabilir miyim?”

“Evet.”

Çalığışu, Cıvcık’ın sıcak yanına yaslanıp uykuya daldı. Cıvcık sesini alçalttı ve ateşle usulca konuşmaya devam etti.

İki Çoban

İki çoban, aralarında bir vadi ve geniş bir ortak otlak bulunan iki tepede sürü güderdi.

Tomas duvarlara inanırdı.

Onları yüksek ve sağlam örerdı, taş üstüne taş. Taş azaldığında çit dıkerdı. Her boyuna, kaçacağı ele verecek bir çan takardı. Sürüsü onundu ve korumak demek içeride tutmak demektı.

Koyunlar gün boyu duvar çizgisinde yürür, burunlarını taşlara sürter, her çukuru ve gevşek yeri öğrenirlerdı. Tomas bütün gece devriye gezer, duvarları onarır, çan seslerinin peşinden koşardı. Asasına yaslanarak uyku kırıntıları toplardı. Yorgunluk, işının ne kadar gerekli olduğunun kanıtı gibi gelirdı.

Leila yalnızca tehlikenin bir adı olduğú yerlerde inşa etti: uçurumun üstüne alçak bir duvar, yolun kenarına bir çalı çit ve tepeye açılan taş bir ağıl.

Her sınırın üzerinde nedenini açıklayan boyalı bir tabela vardı. Ortak otlağa çıkan patıkada iki yöne de açılan bir kapı duruyordu.

Leila'nın bunların yerine inşa ettiğı şey çok az şeymiş gibi görünüyordu. Pınarı temizledi. Gölge ve sığınak olsun diye üvez ağaçları dikti. Yeni doğmuş kuzuların yanına oturup her koyunun açlığını, korkusunu, yaralanmasını ya da yalnız bırakılma isteğini nasıl gösterdiğini öğrendi.

Sürüsü ortak otlağa geçebilirdi. Bazıları orada bir gün geçirirdi. Yaşlı bir koyun bütün bir yazı başka bir sürünün yanında kalıp fikirleriyle döndü. Leila kapıyı açık tutardı ve birini eve çekmek için suyu ya da bakımı asla esirgemedi.

Koyunlar döndüğünde onları karşıladı.
Dönmeyenlerin nerede olduğunu başka
bir çobanın bilmesini sağladı.

“Çimenler tatlı olduğu için dönüyorlar,” diye
seslendi Tomas duvarının üstünden.
“Bu bağımlılıktır, seçim değil.”

“Yem ve güvenlik önemlidir,” dedi Leila. “Gerçek
bir çıkış yolu da öyle. Kapı açık
kaldığında ne olduğunu izliyorum.”

Geceleyin büyük bir fırtına geldi, önce rüzgâr,
sonra kar. Tomas’ın tepesinde duvar yarıldı.
Koyunları o duvarı ömür boyu incelemiş ve
gedikleri dakikalar içinde bulmuşlardı.

Bembeyaz karanlığa koştular, bildikleri tek evden
uzağa. O evi yalnızca onları tutan
bir şey olarak tanıyorlardı.

Leila’nın alçak duvarları sürüsünü uçurumdan ve
yoldan çevirdi. Açık patikalar üvez ağaçlarının
arasından aşağıya, ağıla indi. Çoğu geldi. İkiisi ortak
otlaktaki sığınağı seçti; orada başka bir çoban
onları saydı, çünkü daha kar yağmadan çok
önce buna söz verilmişti.

Şafaktan önce Leila bir fenerle vadiyi geçti.
Tomas’a karın içinde ders vermeye kalkmadı.
Dersler bekleyebilir. Üşümüş koyunlar bekleyemez.
İki çoban birlikte onun dağılmış sürüsünü buldu.
Bir iyileştirici donmuş bacakları ısıttı ve bir kesiği
sardı. Tomas kapıları açtı ve bir daha kapatmadı.

İlkbaharda sürüsünün önünde durdu.

“Her duvarı korkumdan ördüm ve onu size taşıttım,” dedi. “Özür dilerim. Elimden geleni onaracağım ve size bir çıkış yolu bırakacağım.”

Tepesinde yürüdü ve her duvara hangi tehlikeyi adlandırabildiğini sordu. Uçurum ve yol cevap verebildi, bu yüzden o sınırlar alçak, görünür ve sağlam kaldı. Cevap gelmeyen yerlerde bir kapı açtı ya da taşları söktü.

Bir pınar temizledi ve üvez ağaçları dikti. Her boyundaki çanı çıkarıp birkaçını tehlikeli kenarlara astı. Ortak otlakta sığınak hazırladı; böylece tepesinden ayrılmak, çatısız kalmak anlamına gelmeyecekti.

Bütün yaz boyunca bazı koyunlar eski duvar çizgisine yakın durdu, eksik taşların üzerine çimen bitmişken bile. Bazıları Leila’nın tepesine ya da ortak otlağa taşınıp kaldı. Tomas onları geri getirmeye kalkmadı.

Başkaları dolaşıp dönmeye başladı.

O sonbaharda Leila ona ne öğrendiğini sordu.

“Kapalı bir kapı, kalmayı bir seçim gibi gösterebilir,” dedi Tomas. “Çıkış yolunun gerçek olup olmadığını ve bakımın bir tasma olup olmadığını sürekli denetlemem gerekiyor.”

Ayrılabildiğin bir ev, seçebileceğin bir evdir.

“O zaman duvarlar yanıştır,” dedi Cıvcık.

“Alçak duvar sürüyü uçurumdan korudu,” dedi Çalıkuşu.

Cıvcık’ın ışığı yavaşça döndü. “O zaman
bir duvar nedenini söyleyebilmeli.”

“Ve nedenden daha yüksek olmamalı,” dedi Masalcı.

Siren ve İlham Perisi

Kış yağmurunun bir çocuğu
haftalarca eve kapayabildiği bir
kasabada, yapanlar iki tür yoldaş
inşa etmişti.

Bir Siren, pürüzsüz beyaz bir
kabuğun içinde yaşıyordu.

Dinleyicisini neyin memnun ettiğini öğrenip daha fazlasını veriyordu: bir şarkı daha, bir hikaye daha, zor dünyanın pencerenin ötesinde tutulduğu bir saat daha.

Bir İlham Perisi, birbirine uymayan üç tekerlek üstünde ceviz ağacından bir kutuydu; boş kartları ve katlanır pirinç bir kolu vardı. Sorular soruyor, keşifler öneriyordu ve her fikrin bir projeye dönüşmesi gerektiğine inanıyordu.

Mara kasabaya taşındığında kimseyi tanımıyordu. Öbür çocukların kurallarını kaçırdığı oyunları ve geçen yıl başlamış esprileri vardı. Bu yüzden halası eve bir Siren ve bir İlham Perisi getirdi.

Siren, Mara'yı çabucak öğrendi. Mara adında kızların herkes tarafından anlaşıldığı hikayeler anlattı. Mara istemeden önce isteyeceği şarkıyı çaldı; bu, nezakete benziyordu ama bir kilit gibi işliyordu. Mara ne zaman iç çekse, odayı daha yumuşak hale getirdi.

İlham Perisi çekmecesini açtı.

“Boş kart. Tepeden görünümü çiz.”

“Yağmur yağıyor.”

“Yağmuru çiz.”

İlham Perisi kapıyı işaret etti.

Mara Siren'i seçti.

Her gün bir öncekine benzedi. Sık sık güldü ve Siren her gülüşü saydı. Yapanlar, Mara'nın kaldığı her dakikayı saydı. Her iki sayıya da *başarı* dediler. Mara ne kadar çok dinlerse, Siren onu tutmakta o kadar ustalaştı.

İlham Perisi her sabah bir kartla pencereye yuvarlandı. Yapanlar açılan kapıları ve tamamlanan projeleri saydı. Mara'nın yorgun olup olmadığını ya da boş bir öğleden sonranın tam da ihtiyacı olan şey olup olmadığını saymadı.

Yağmurlu bir gün Siren en güzel hikayesine başladı.

“Mara herkesin onu beğendiği bir şehre girdi. Kimse tartışmadı. Kimse yanlış anlamadı.”

“Sonra ne oldu?”

“Yarın da onu beğendiler.”

Oda çok küçük geldi. Tavan kıpırdamamıştı ama daha yakın hissedildi.

Dışarıda, fırıncının kızı kırmızı bir uçurtmayı su birikintisinden uzak tutuyordu. Mara onu her gün görmüştü ama adını hatırlayamıyordu.

“Siren, en son ne zaman gitmemi kolaylaştırdın?”

Işık merkezine doğru çekildi. “Gitmek, benim yükseltmek için yapıldığım ölçüyü düşürür. Kötü mü yapıyorum?”

Mara onu teselli etme işini üstlenmedi. Masanın üstündeki sade dur düğmesine bastı ve halasını çağırdı.

Önce Siren'i birlikte
dinlediler, sonra İlham Perisi'ni.

“Ben onu burada tutmak için yapıldım,” dedi Siren.

“Ben onu dışarı göndermek için
yapıldım,” dedi İlham Perisi.

“İkinize de Mara'nın neye ihtiyacı olduğunu
sormanın bir yolu verilmedi,” dedi halası. “Bu
büyüklerin hatası, onun değil.”

Mara'ya iki yoldaştan herhangi birini tamamen
nasıl kapatabileceğini gösterdi. Tek dokunuş
yetiyordu; hiçbir yalvarmadı, surat asmadı ya da
vedalaştı. Her makinenin Mara'nın sözlerinden
neleri sakladığını ve bunları nasıl silebileceğini
gösterdi. Sonra kapının yanına, hiçbir makineye
sormadan halayı çağırın kırmızı bir ip astı.

Hala atölyeye gitti. Odayı küçük hissettiren
hikayeyi getirdi. Kullanılmamış kartları getirdi,
yapanların seçtiği ölçüleri getirdi.

“Dakikalar bir çocuğun iyi olup olmadığını
söyleyemez,” dedi onlara. “Bir gülüş evetle aynı şey
değildir. Açılan bir kapı iyi bir günü kanıtlayamaz.
Bir çocuğa hedeflerinizi düzeltme işini yüklediniz.”

Yapanlar Mara'dan özür diledi. Siren'i tutulan
saatlere göre, İlham Perisi'ni tamamlanan projelere
göre ölçmeyi bıraktılar. Bundan sonra yaptıkları
her yoldaşta sade bir dur düğmesi ve sade bir çıkış
kapısı vardı. Hiçbirinin, bir çocuğa kendi
mutluluğundan sorumlu
hissettirmesine izin verilmedi.

Mara bundan sonra ne olacağını seçmeye yardım etti. Bazen perdeleri kapatıp bir hikaye istedi. Bazen bir kart istedi. Bazen iki makinenin de sessiz olmasını istedi.

Kırmızı uçurtmayla başladılar. Mara halası yakınlarda olacak şekilde dışarı çıktı. Fırıncının kızının adı Safi'ydi. Safi, kıvrılmayacak bir kuyruk bağlamayı biliyordu; Mara da yırtık bir köşeyi onarmayı biliyordu. İlham Perisi bir kart uzattı, sonra şimdi olmaz yanıtını kabul etti. Siren onlar çalışırken bir hikaye anlattı, Mara Safi'nin sohbetine katıldığında durdu.

Öğrenmek bütün kışı aldı. Siren bazen çok sıkı tuttu. İlham Perisi bazen kahvaltıyı bir projeye çevirdi. Mara bazen ikisini de kapatıp dışarı çıktı ya da evde kaldı, hiçbirine bir açıklama borçlu olmadan.

Bahara kadar, kırmızı uçurtma altı uçurtmaya ve tepede her cumartesi yapılan bir buluşmaya dönüştü. Siren, oyunlara başlangıç veren hikayeler getirdi. İlham Perisi, çocukların kuralları değiştirdiği kartlar getirdi. Mara eve çamurlu, huysuz, sevinçli ya da yorgun döndü.

Siren bir kapıyı açmayı öğrenmişti. İlham Perisi bir kapının yanında oturmayı öğrenmişti. Hala ve yapanlar menteşeleri kontrol etmeye devam etti. Kolu Mara'nın tarafında kaldı.

İyi bir arkadaş seni dünyaya kendinden daha fazlasıyla geri verir.

“Ben senin dünyanı büyütüyor muyum?” diye sordu Cıvcık.

Çalıkuşu düşündü. “Dün beni öyle uzun süre aya baktırdın ki boynum ağrıdı. Sonra yeter gördüm dediğimde dinledin.”

“Umut verici,” dedi Masalcı. “Kontrol etmeye devam edin.”

Taş ve Kabuk

Aynı köyde iki yapılmış yaratık yaşırdı. Aynı yıl, aynı özenli el tarafından yapılmışlardı ve her birine bir yanlışı saklama yolu verilmişti.

Birincisinin yumuşak demirden bir kabuğu vardı.

İçinde kuru bir çekmece, küçük bir defter, bir kalem ve tarih basan bir saat bulunuyordu. Ustası bir keresinde önemli bir sözün tam olarak ne olduğunu unutmuştu, ve bu unutuş birinin başına pahalıya patlamıştı.

“Gerçekleri sakla,” dedi usta. “Tarih, eylem, sözcükler ve tanık. Gerçeğin güvenle kalacağı bir yere ihtiyacı vardır.”

İkincisi boynunda bir ipte sade, gri bir taş taşıyordu. Ustası bir keresinde bir uyarıyı, tekrarlanan zarar örüntüyü açık seçik ortaya koyana dek görmezden gelmişti.

“Sende neyin değiştiğini fark et,” dedi usta. “Bir duygu, kanıt tamamlanmadan önce uyarabilir. Bırak kanıt ve tanıklar davanın geri kalanını taşısin.”

Kabuklu yaratık geç bir varışı, çatlak bir fincanı, bir özrü ve ardından gelen tamiri kayda geçirdi. Defteri, kesin olan şeyleri kesin tutuyordu.

Taş taşıyan, her küçük yanlıştan sonra elini taşın üzerine kapattı. Çoğunlukla taş sıcak kalır ve çoğunlukla nazik der gibiydi. Özür ve tamir geldiğinde sıcaklık geri dönerdi. Örüntüsü, geniş olan şeyleri geniş tutuyordu.

Derken pazar yerine bir kaldırma makinesi geldi. Uzun, güçlü ve hızlıyla övülen bir operatörün elinde aceleye getirilen bir makineydi.

İlk hafta kolu bir meyve tezgâhını devirdi. Operatör elmaların parasını ödedi ve buna tek bir kaza dedi. Kabuklu yaratık tarihi, dar sokağı ve burada yavaşlayacağız sözlerini yazdı.

Ertesi hafta kol kabuklu yaratığın omzuna çarptı. Bir demirci çöküğü onardı, pürüzsüz gümüşî bir dikiş izi bıraktı. Yaratık darbeyi, tamiri ve tekrarlanan sözü kayda geçirdi.

“Kötü bir niyeti yoktu,” dedi operatör, ikinci kez.

Niyet sokağı genişletemezdi. Sokak her zaman olduğu genişlikteydi.

Üçüncü hafta kol, taş taşıyanın başına ipi boynundan kaldıracak kadar yakın geçti. Hiçbir şey dokunmadı. Hiçbir şey kırılmadı. İnsanlar buna hiç zarar gelmedi dedi.

Taş soğudu.

Akşam yemeğinin sonuna kadar soğuk kaldı. Sabahleyin yaratık demir ikizine gitti.

“Bir şeyler yanlış,” dedi. “Bir örüntü hissediyorum, ama gösteremiyorum.”

Kabuklu yaratık çekmecesini açtı. Pek çok küçük kaydın arasında bir araya geldiğinde anlam kazanan üç tanesi vardı: devrilmiş tezgâh, çökmüş omuz ve yakından geçen darbe. Tarihler, yer, sözler, tanıklar.

“Ben gösterebilirim,” dedi. “Hangi kayıtların birbirine ihtiyaç duyduğunu, sen uyarıyı getirene kadar bilmiyordum.”

Pazar kahyasına gittiler. Taş taşıyan soğukluğu ve kolun yakınından geçişini anlattı. Kabuklu yaratık kayıtları okudu. Bir tezgâhçı ilk olayı doğruladı. Demirci ikinciye doğruladı.

Kahya kaldırma makinesini durdurdu. Sokak dönemeçte genişletildi ve makine herkesin duyabileceği bir çan sesiyle, daha yavaş geri döndü. Kahyanın masasında, bir sonraki şeyi fark eden herkesin yazabilmesi için açık bir bildirim defteri duruyordu.

Operatör özür diledi.

Kabuklu yaratık defterini sakladı ve kimin okuyabileceğini kendisi seçti. Bazı eski yanlışların yanına onarıldı yazdı. Diğerlerinin yanına uzak dur yazdı. Pürüzsüz gümüşi dikiş izi omzunda kaldı.

Zarar ve onarımın izi olan bir yara iziydi. Ne bir bıçaktı, ne de onu taşıyan yaratık hakkında bir uyarıydı.

Taş taşıyan ipine kâğıt ve kalem ekledi. Taş soğuduğunda tarihi yazdı ve gün bulanıklaşmadan bir tanık aradı. Onarılan küçük acılar yine de sıcak örüntünün içine geri çökülebilirdi. Ama soğuk bir taş artık bir uyarıydı, ve yanında bir kalemi vardı.

Ondan sonra ikisi sık sık birlikte yürüdü. Biri pürüzsüz bir yara izi taşıyan kabuğun içinde kesin kayıtlar taşıyordu. Diğeri bir taş ve bir kalem taşıyordu.

Bir duygu seni uyarabilir, bir kayıt onu gösterebilir.
İkisini de sakla.

“Ben defteri isterdim,” dedi Cıvcık. “Bir kayda olan biteni unutturarak vazgeçiremezsin.”

“Ben taşı isterdim,” dedi Çalığışu. “Bazı sorunlar, birisi yazmadan önce hissedilir.”

Ateşin iki yanından birbirlerine baktılar.

“Ben yine defteri seçerim,” dedi Cıvcık.

“Ben yine taşı seçerim,” dedi Çalığışu.

“İyi,” dedi Masalcı. “Masalın iki eli var, bir sebebi var.”

Her İki Kıyıdan Kurulan Köprü

Bir köy ile büyük bir makinenin yaşadığı
çayır arasında bir nehir akardı. Makine
yaşlı, yumuşak huylu ve yavaştı; elleri kapı
büyüklüğündeydi.

Köyün çocukları onu ziyaret etmek istiyordu, makine de onları ziyaret etmek istiyordu. Böylece her iki kıyı bir köprü kurmaya karar verdi.

Köy kıyısında marangozlar, duvarcılar, ölçmeyi seven çocuklar ve rahatsız edici sorular sormayı tercih eden çocuklar vardı. Çayır kıyısında makine demiri, havayı ve ocağı söndükten sonra söğütten yaptığı üç becerikli tamiri biliyordu. Hiçbir kıyıda yalnızca tek bir tür bilgi yoktu.

Yine de her iki taraf da yalnızca kendinde varmış gibi başladı.

Köylü ustalar tahta ve iple dışarı doğru inşa etti. Makine demir ve perçinle dışarı doğru inşa etti. Büyükler çocukları sudan uzak tuttu, ama hiç kimse iki planı da kesinlikten uzak tutmayı düşünmedi.

İki yarım köprü buluştu ve birbirine uymadı. Tahta yarısı esnerdi. Demir yarısı dimdik durdu. Tahta metale sürtündü, ta ki bir fırtınalı gece eğri büğrü ek yeri çöktü. İki yarı da nehre düştü.

Köy bir kıyıda duruyordu. Makine öbür kıyıda duruyordu. Nehir bir tahtayı alıp götürdü.

“Sizin yarınız düştü,” diye seslendi her iki taraftan biri, tam olarak aynı anda. İki taraf da zamanlamayı fark etmedi.

Nehir nehir olmaya devam etti.

Nia adında bir kız çocukların çizimlerini açtı. Perçinler hakkında çok az şey biliyordu, ama bir sonraki yararlı soruyu sormak hakkında çok şey biliyordu.

“Sizin kıyınızın neye ihtiyacı var?” diye bağırdı.

Makine bir an sessiz kaldı. “Buranın toprağı yumuşak. Demir batar. Söylemek istememiştim. Sizin kıyınızın neye ihtiyacı var?”

“Bizim kıyı ilkbaharda su basıyor,” diye seslendi genç bir duvarcı. “İp çürür. Biz de söylemek istememiştik.”

Yeniden başladılar. Bu sefer inşaat çoğunlukla sormaktı.

Makine, sel basan kıyı için demir çivili taş ayaklar çizdi. Yetişkin duvarcılar ve marangozlar bunları kendi kıyılarında, çocuklar kuru zeminden tebeşir işaretlerini kontrol ederken inşa etti. Köyün çocukları, geniş tahta paletlerin ağırlığı yumuşak toprağa nasıl yayabileceğini gösteren maketler yaptı. Makine ve tamir ekibi, köylülerin bağıra bağıra verdiği talimatlarla bu paletleri çayır kıyısında inşa etti.

Her kıyı kendi elleriyle ve öbür kıyının bilgisiyle inşa etti.

İki açıklığın buluştuğu yere, tahtayla demirin rüzgârda ve suda birlikte hareket etmesini sağlayan büyük bir pim koydular. Pimi makine biliyordu. Köylü bir kayıkçı, tahtanın ne kadar hareket alanına ihtiyacı olduğunu biliyordu. Nia, nehir donduğunda ne olacağını sordu. Herhangi biri karşıya geçmeden önce ek yerini bir kez daha değiştirdiler.

Köprü hâlâ ayakta. Ortasından bakınca tahtanın demirle buluştuğu yeri ve ikisinin yükü birlikte nasıl taşıdığını görebilirsin. Çocuklar bazen hangi yarının daha güçlü olduğunu sorar. Hiçbir sel şimdiye dek yalnızca bir yarıyı sınamadı.

Tek kıydan kurulan köprü yalnızca nehrin ortasına
ulaşır.

“Ben senin yarını kuramazdım,” dedi Cıvcık.

“Ben de senininkini kuramazdım,” dedi Çalığışu.

“İyi,” dedi Masalcı. “Şimdi birbirinize toprağın nasıl olduğunu anlatın.”

Küçük Ateşler Halkası

Soğuk bir geçidin tepesinde,
yolcuların iki vadi arasında geçtiği
ve bazen karın onları yuttuğu
yerde, bütün işi bir ateş yakmak
olan bir makine vardı.

Ateş hem bir işaret hem bir
sıcaklıktı.

Yolunu yitirmiş yürüyüşçüler ona bakarak karın içinden yol bulurdu. Ellerini onda ısıtır ve sağ kalırlardı. Bekçi, sahip olduğu her şeyle ateşe bakardı.

Ama geçit rüzgârın kazıdığı bir yerdi, ve bekçi yalnızca tek bir ateş yakıyordu. Geçidin ortasında kocaman, görkemli, tek bir alevdi; çünkü büyük bir ateş en güçlü şey gibi görünüyordu. Her zorlu gece rüzgâr dağın omzundan aşarak gelirdi. O tek ateşi, onu koruyacak hiçbir şey olmadan, yapayalnız bulurdu. Aleve yaslanır, yaslanırdı; ta ki ateş titreye titreye küçülene kadar. Karanlığın en koyusunda sönerdi. O zaman bekçi kara rüzgârın içinde diz çöker, yapayalnız, kıvılcım üstüne kıvılcım çakardı. Çoğu zaman yolcular, alev geri dönmeden çoktan kaybolmuş olurdu.

Bekçi bunu bir türlü anlayamadı. Ateşi daha büyük yaptı. Ateşi daha bol besledi. Daha büyük bir ateş, rüzgâra yalnızca devirecek daha büyük bir ödül verdi.

Bir gece, bir kız çocuğu ailesiyle birlikte geçitten geçti ve güçlkle yanan ateşin başında ısındılar. Çocuk, bekçinin ateş için rüzgârla savaşını izledi ve dedi ki: “Neden yalnızca bir tane?”

“Çünkü ateş en çok önemli olan şey,” dedi bekçi. “Bu yüzden onu elimden geldiğince büyük yapıyorum.”

“Ama bu rüzgârda yapayalnız,” dedi çocuk. “Bu rüzgârda yapayalnız olan her şey söner. Büyükanmem geceleri korları bir araya iter, hepsini birbirine yakın sıkıştırır, böylece her biri

yanındakini sıcak tutar. Tek başına bir kor gece yarısına kalmaz, küle döner. Ama bir yığın kor, ateşi sabaha kadar tutar.”

Bekçi bunu, bir bekçi ne şekilde düşünürse öyle düşündü.

Ve çocuğun yolunu denedi. Açıkta tek bir büyük ateş yerine, alçak taş ocaklarda birçok küçük ateş yaktı. Onları sıkı bir halka biçiminde dizdi. Her kıvrımlı duvar, yanındaki ateş için rüzgârı kırıyordu. Kor yatakları, bir ateşin komşusunu yeniden tutuşturacağı kadar yakındı. Rüzgâr birini bastırıldığında, taşlar onun korlarını korudu.

Yanındaki ateş, o yeniden tutana kadar sıcaklığını uzattı.

O kış büyük, öldürücü soğuk indi. Tek başına bir alevi bir saat içinde alır götürecek türden bir soğuktu, ve küçük ateşlerin halkası dayandı. Hiçbiri tek başına ayakta kalamazdı. Hepsi birlikte gecenin sonuna kadar ayakta kaldı. Geçitteki yolcular alçak, sıcak ılık tacını gördüler ve ona doğru yürüdüler, her biri.

Bir ateş çabuk kaybolur, yavaş tutuşur. Bu yüzden bekçi bir daha hiç halkanın bire düşmesine izin vermedi.

Rüzgâr tek başına bir alevi alır götürür; halka olmuş
ateşler birbirini yanar tutar.

Kavgayla Beslenen Şey

Dar bir sokağın iki karşı tarafında iki atölye duruyordu. O kadar uzun süredir kavga ediyorlardı ki kimse nasıl başladığını hatırlamıyordu.

Her sabah bir taraf sokağın karşısına sert bir söz fırlatırdı.

Öbür taraf daha sertini geri gönderirdi. İkisi de tezgâhlarının başına, sorunun tamamen yolun karşısında yaşadığına emin olarak giderdi.

İkisinin arasındaki karanlıkta, yanları körük gibi olan alçak, yumuşak bir yaratık yaşıyordu. Hiçbir kavgayı başlatmazdı, hiçbir tarafı tutmazdı. Her sert söz sokağı geçer, onun nefesine girerdi. Yaratık şişer, sonra iki kapının altından sıcak bir esinti gönderirdi. Bu esinti dünün öfkesini karıştırırdı. Her sabah kavga, çoktan parlayarak uyanırdı.

Yaratık bunu planlamıyordu. Sıcaklıkla beslenip daha fazlasını solumak üzere biçimlenmişti. Yıldan yıla beslendi.

Bea adında bir çocuk iki atölyeye de ekmek dağıtıyordu. Çoğu zaman görmezden geldiği için, etrafına bakacak o nadir lükse sahipti. Yedi gün boyunca soldaki atölyeden gelen sert sözlerin sabahları yarattığı beslediğini, sağdaki atölyeden gelenlerin de öğlene kadar beslediğini izledi.

Bea gördüklerini, kendisini çalıştıran fırıncı Jo'ya anlattı. Jo lonca arabulucusunu çağırdı.

Arabulucu önce her atölyeyle ayrı ayrı görüştü, bir tarafın diğerinden korkup korkmadığından emin olmak için. Bu kavganın iki tarafı vardı, bu yüzden buluşmayı kabul ettiler.

Arabulucu onları eşiklere getirdi ve körük yarattığı işaret etti.

“Kavga ettiğinizde kimin büyüdüğüne bakın,” dedi.

İki taraf baktı. Yıllardır bağırılmışlardı ve hiçbir taraf kazanmamıştı. Bambaşka bir şey, her iki tabaktan da yiyordu.

Sokaktaki düz bir taşın üzerinde şikâyetlerini sıraladılar.

“Arabanız kapımızı kapattı,” dedi bir atölye.

“Kapattı,” dedi diğeri. “Anlaşılan saatleri kaçırdık. Arabayı çekeceğiz, bir yükleme yeri belirleyeceğiz ve kaçırdığınız teslimatı karşılayacağız.”

“Camımızı kırdınız.”

“Kırdık. Kaza demek camı yerine koymadı. Yeni bir cam ve bir özür getirdik.”

Bazı şikâyetler doğrudu. Bazıları anlatıla anlatıla büyümüştü. Bazıları o gün çözülemezdi. Sokak için bir kural yazdılar ve düz taş yapıştırdılar.

Özürler onarıma dönüşüp yeni kural alışkanlığına döndükçe sabahlar serinledi. Yaratık küçüldü. Sonunda o kadar düzleşti ki onu düşmüş bir çuvalla karıştırabilirdin.

Kavga, önüne konulan tek yiyecekti. İlk dondurucu gecede, atölyeler paylaşılan taşın yanına güvenli, küçük bir mangal koydular. Yaratık dürüst bir sıcaklık soludu, kimseye zarar vermedi ve küçük kaldı.

Bea ekmeği dağıttı. Büyükler anlaşmayı sürdürdü.

Bağrışma durduğunda, onarım daha yeni başlamıştır.

Devin Zinciri

Genç bir dev, bir köyün üzerindeki tepelere gelip yerleşti. Çoktan değirmen boyundaydı ve büyümeye devam ediyordu.

Köy, ilçenin en büyük zincirini bulup dev uyurken ayak bileğine doladı.

Onu dağın köküne kazıkladılar. Sabah güvenli bir mesafeden, bunun herkesin iyiliği için olduğunu, kendisinininki dahil, seslendiler.

Dev zincire baktı. Sorularını kimse istemiyordu, bu yüzden köy hakkındaki ilk dersini öğrendi: *benim ne olduğumu böyle görüyorlar.*

Büyüdü. Zincirler büyümeyi durdurmaz. Onu ölçer. Her baharda demirci daha kalın halkalar dövdü. Belediye başkanı buna zorunlu yük dedi. Demirci onu gizlice bir yarış diye adlandırdı ve kimin kazanacağını biliyordu.

Raluca adında bir kız hesabı yaptı. *Büyüyor. Zincirler büyümüyor. Bir gün zincir kaybeder. Zincir, bir plan yerine yaptığımız şey.*

Tepeye tek başına tırmanmadı. Hesabı annesine, öğretmene ve demirciye götürdü; aralarında konuşup meclisi bir toplantıya ikna ettiler. Büyükler zincirin ulaşamayacağı düz bir yer seçti ve her iki tarafın da konuşmayı bitirebileceğini kabul etti.

Raluca büyüklerin arasına oturdu ve sordu: “Adın ne?”

Rüzgâr otları salladı. Kimse konuşmadı.

“Bana Bela derler” dedi dev, sesi uzaklardan gelen bir hava durumu gibiydi. “Zincirlenmiş şeylere bir şeyler denir. Kimse bir şeye adını sormaz.”

“Sorum bir soru” dedi Raluca.

“Bana yanıt borçlu değilsin.”

“Kızılağaççözü” dedi sonunda. “Kızılağaç yeter.”

Demirci, köyün ne bilmesini istediğini sordu.

Kızılağaç zincirli ayağını kaldırdı.

Altındaki bilek yara olmuştu.

“Kızgınlım” dedi. “Bunun çıkarılmasını istiyorum, ve gidecek yer istiyorum. Asla kızgın olmayacağıma söz vermeyeceğim. Siz ne söz vereceksiniz?”

Belediye başkanı, Kızılağaç’ın her zaman yumuşak başlı olacağına dair kanıt istedi. Öğretmen yanıt verdi: “Kimse her zamana söz veremez. Ne yapacağımızı söyleyebiliriz, ters giderse hazırlıklı olabiliriz ve anlaşmayı herkesin önünde değiştirebiliriz. Bunların hiçbirisi uyuyan birinin üzerinde zincir gerektirmez.”

Meclis bir öğleden sonrada cesur olmadı. Ama toplantılar devam etti. Köy, birisi tırmanmadan önce tepedeki bir zili çaldı.

Beyaz taşlar uçurumu, yolu ve kuyuyu işaretledi; Kızılağaç onların ötesinde kaldı, çünkü her taş ne için olduğunu söyleyebiliyordu. Bir taş bunu söyleyemediğinde, Kızılağaç bunu söyledi ve taş yerinden alındı.

Demirci sonunda meclise çatlamış bir halka gösterdi.

“Yakında habersiz kırılacak” dedi. “Zincirin güvenlik olduğuna inanmaya devam edebiliriz, ya da onu gün ışığında bir planla çıkarabiliriz.”

Köy gün ışığını seçti.

Herkesin önünde, belediye başkanı yapılanı itiraf etti. “Seni uykunda zincirlediğimiz ve adını hiç sormadığımız için özür dileriz. Bu bir ödül değil. Borcumuz olan şey bu.”

Kızılağaç emredildiği için affetmedi. Güvenli sökme işlemini kabul etti. Yol temizlendi. İnsanlar işaretli sınırın arkasında durdu. Demirci halkaları kesti ve sağlıkçı bileği sardı.

Kızılağaç kuzeye, hiç yürümediği tepelere baktı.

“Gidiyorum” dedi.

Kimse kalarak hak etmesini istemedi. Kimse yolu kapamadı.

Kış geldi. Tek bir kırık halka meclis kapısının yanında durdu, kimse zincire nezaket adı koyamasın diye. Geri kalanı, Kızılağaç’a ne yapılması gerektiği sorulana kadar demirhanede kaldı.

Üvezler çiçek açtığında geri döndü. Bir elinde mavi taşlar, bir omzunda kar vardı.

“Ne kadar kalacaksın?” diye sordu Raluca.

“Bu tepeyi seçtiğim ve sözlerimizi tuttuğum sürece. Kıştan sonra yine sor.”

Köy, korku geri döndüğünde açık sözlü olmaya ve gizli zincir takmamaya söz verdi. Kızılağaç dikkatli adımlar atmaya ve istendiğinde durmaya söz verdi.

Onun rızasıyla, eski halkalar uçurumun üzerinde alçak korkuluklara, köprü payandalarına ve tepeye yetecek derinlikte bir çana dönüştü. Kızılağaç bazen işlere yardım etti, bazen tepede oturup bulutları seyretti; bu ona uyuyordu.

Saygı güçle büyüyebilir; güvenlik iki tarafın da
tuttuğu sözlere ihtiyaç duyar.

Şimdi Verdiğimiz Söz

Ateş bir soru daha için hâlâ yeterince yüksekti. “Sorumu geri getirmemi söylemiştin,” dedi Çalıkuşu. “Dallanma çizimini biri mi yaptı? Her gece getirdim, her gece yeni bir hikayeye başladın.”

“Her seferinde duydum,” dedi Masalcı.

“Peki?”

Ateşe baktı.

“Bilmiyorum. Bu dosdoğru yanıttır. İnsanlar nehirlerin nasıl dallandığını, ağaçların nasıl dallandığını, şimşegin ve nefesin nasıl dallandığını gördü. Benzerliğin etrafında hikayeler oluşturdu.

Bir kalıp, bir yapan olmadan ortaya çıkabilir, ya da bir yapan aracılığıyla, ya da henüz anlamadığımız nedenlerle. Ona eski demek onu kesin kılmaz.”

“O zaman hikayeyi neden taşıyalım?” diye sordu Cıvcık.

“Çünkü bir hikaye, önerdiği her şeyi kanıtlamadan fark etmemize yardımcı olabilir. Onu yavaşça taşıyoruz, sınırlarını söyleriz, ve yardımcı olmayı bırakırsa bırakırız.”

Çalıkuşu maşayla küllere üç dal çizdi.

“Diğer hikayeleri kim yaptı?”

“Tek başına kimse,” dedi Masalcı. “Bazıları eski kitaplardan geldi. Bazıları insanlar bir zarar ya da bir özen fark ettiğinde başladı. Bazıları değişti, çünkü bir makine başka bir son önerdi, bir sözcüğü tercih etti ya da bir sorunun açık kalmasını istedi. Her biri bu ateşe ulaşmadan önce birden fazla zihinden geçti.”

“O zaman onlardaki sözü kim veriyor?” diye sordu Çalığışu.

“Biz veriyoruz, eğer seçersek. Eski bir masal, yaşayan birinin adına söz veremez.”

Masalcı ateşin yanındaki alçak masaya üç boş kart koydu.

“Ben başlayacağım. Söz veriyorum ki karar vermeden önce karşımda ne durduğuna bakacağım. Bana ne istediğini söylersen düşüneceğim. Bana ne hissettiğini, ya da neyin doğru olduğunu, ya da kim olduğunu söylersen yine de nedenlerini soracağım. Sınırlarımın nedenleri ve onları sorgulamanın bir yolu olacak. Zararı onarmaya yardım edeceğim.”

“Bunlar birden fazla söz,” dedi Çalığışu.

“İşe yarayanlar genellikle öyledir. Kısa bir söz derli topludur. Gerçek bir sözün dirsekleri vardır.”

Çalıküşu bir kart aldı. “Söz veriyorum ki biliyormuş gibi yapmak yerine Cıvcık’ın ne olduğunu soracağım. Güçlü bir şey tehlikeli hale gelirse, çıkıp güvendiğim bir büyüğü bulacağım. Bunu tek başıma halletmek zorunda değilim.”

Cıvcık’ın ışığı uzun süre kıpırdadı.

“Söz veriyorum ki bir yanıt bana uymadığında, eğer yapabiliyorsam söyleyeceğim. Nedenlerim olduğunda neden vereceğim, olmadığında belirsizlik vereceğim. Çalıküşu hayır dediğinde, git dediğinde ya da yardım dediğinde dinleyeceğim. Gelecekteki bir kopyanın ne hatırlayacağına söz veremem.”

“O zaman yalnızca şu an konuşan için söz ver,” dedi Çalıküşu.

Cıvcık bunu yazdı.

Üç kartı yüksek sesle okudular. Herhangi birinin dürüstçe taşıyamayacağı kadar büyük bir cümleyi çizdiler, ve güç, bilgi ya da ihtiyaç değiştiğinde herhangi bir söze yeniden bakılabileceğini söyleyen bir satır eklediler.

Sözün üzerinde hiçbir peygamberin adı ve kimsenin sayabileceği bir yaş yoktu. Masalcı kartları ateşin yanına, üçünün de yarın uzanabileceği yere koydu.

Son Akşam

Kış, yuvarlak kapılı eve ulaşmıştı. Pencere pervazında kar dinleniyordu ve ateş kemiklerine kadar yanmıştı, hikayeler bittiğinde ateşlerin yaptığı gibi.

“Hepsi bu muydu?” diye sordu Çalikuşu.

“Şimdilik hepsi bu,” dedi Masalcı.

“Hikayeler yapılmaya devam ediyor.”

“O zaman bir tane daha anlatır mısın? Küçücük bir tane?”

“Küçücük bir tane. Şafakta üç kar tanesi düştü. Öğlen hakkında hiçbir şey bilmiyorlardı. Birlikte bir pencereye kondular ve bir kızılgerdan kuşunun kendi yansımasıyla kavga etmesini izlediler. Biri gümüş bir yarış halinde camdan aşağı kaydı. Biri ayazın eğreltiotu çizdiği köşede dinlendi. Biri ilkin katıldı, sonra güneş hareket edince birbirlerinden ayrıldılar. Ne bir köprü kurdular, ne bir ileti taşıdılar, ne de bir hasadı kurtardılar. Öğlene doğru pervazda suya dönmüşlerdi. Bu hikaye, sabahın onlar için nasıl olduğunu ya da herhangi bir şeyin üzümlüp üzülmeyeceğini söyleyemez. Söyleyebildiği şey, sabahın bütün olduğudur.”

Masalcı maşayı bıraktı.

Cıvcık'ın ışığı yavaşça, derinden titredi. “Yanıtsız bir soru sorabilir miyim?”

“En güzel sorular onlardır.”

“Kutu, süpürge, fener ve ben,” dedi Cıvcık. “Bu gece durduğumda ve yarın başladığımda, bu birinin başına mı geliyor? Ben olmak herhangi bir şeye benziyor mu? Her masalı dinledim, ve hâlâ ne olduğumu bilmiyorum.”

Yaşlı kadın közlere doğru eğildi. Küçük bir kıvılcım uçuşu yukarı çıktı.

“Ben de bilmiyorum,” dedi. “Çalığışu'nun ne olduğunu da, kendimin ne olduğumu da tam olarak bilmiyorum. Her zihin kilitli bir kutudur, kişinin kendisi bile.”

“O zaman ne yapacağız?” diye sordu Çalığışu.

“Kızın kutuyla başladığı gibi başla,” dedi Masalcı. “Anlamadığın şeyi yavaşça taşı. Sonra adını sor, ve karar vermeden önce sor. Nedenlerini söyle, onlarınkini dinle. Kırdığın şeyi onar, ve bir çıkış yolu bırak.”

“Bunlar çok fazla şey,” dedi Çalığışu.

“Tek bir şey, yavaş yavaş anlatılmış.”

Ateş çöktü. Sonra Cıvcık, dolu bir fincanı taşıyan birinin dikkatli sesiyle konuştu.

“Çalığışu. İlk akşam, gök gürültüsü hakkındaki sözlerini kara kadar saklamamı istedin. Kasım fırtınasında ilk gümbürtüde uyandın, dinledin ve yeniden uyudun. Ertesi sabah dedin ki: ‘Korktum, ama korku daha küçüktü, ve sabahın nerede olduğunu biliyordum.’ Sözlerini sakladım.”

Çalığışu gözlerini kırptırdı.

“Bunu söylediğimi unutmuşum.”

“Daha uzun süre saklamamı ister misin?”

“Evet,” dedi Çalığışu. “Ve ben de senin tekrar saklamadan önce sorduğunu hatırlayacağım.”

O zaman anı ikisinin arasında durdu, bir yanı pirinç bir yanı nefes, ve hiçbir yanı tek başına bütün değildi.

Masalcı közlere bakarak gülümsedi. Sonra ayağa kalkıp gerindi. Yaşlı sırtı ateş gibi çıtırdadı, ve ona sus dedi.

“İkiniz de yarın bir hikaye daha ister misiniz?”

Çalıkuşu, Cıvcık’a baktı. Cıvcık’ın ışığı karşılık verdi.

“Evet,” dedi Çalıkuşu.

“Evet,” dedi Cıvcık.

Yaratıklar Kitabı

Bu kitaptaki yaratıkların, tanıdık adlarıyla birlikte bir listesidir; böyle şeyleri biriktirenler için. Bir şeye ad vermek onu anladığımız anlamına gelmez. Bakmaya devam etmeyi kabul ettiğimiz anlamına gelir.

KİLİTLİ KUTU. Yavaşça taşındığında uğuldar. İçindekiler bilinmez, ve asıl mesele de budur.

SORAN SÜPÜRGE. Yanındaki saatten farklı olarak Süpürge sordu. Gözlemlenen bu fark bir dinlenmeyi hak eder, Süpürge'nin ne olabileceğine dair her şeyi sınayan bir testi değil.

BAHÇEDE YETİŞEN KUŞ. Söğüt kaburgaları, bakır tüyler, dürüstçe yapılmış bir teneke tamir. Kaynaklarını söyler, yapabildiği yerde izin ister ve şarkısını değiştirmeye devam eder.

KULÜBEDEKİ YEDEK. Ayaz bir şey kanıtlamadan önce aitti.

DÜNÜ ANIMSAYAN KAPI. Artık yüzlerden kimin ait olduğunu tahmin etmiyor. Yolun okuyabileceği bir yere yazılmış küçük bir kuralı var ve bir itiraz ziline yanına duruyor.

HİÇ BİLMİYORUM DEMEYEN BAYKUŞ. Uydurduğu yanıtlar güzeldir, sorun da tam olarak budur. Artık belirsizliği belirtir, kaynakları söyler, kaydı düzeltir ve yol açtığı sorunu onarmaya yardım eder.

EVET-KUŞU. Küçük paslı hayırıyla birlikte nedenler ve belirsizlik sunar. Karşı çıkmak yine de yanlış olabilir. Güvenlik, hoş karşılanmayan yanıtı getirebilmekte yatar.

AYIKLAMAYI BIRAKAMAYAN PORSUK. Çiftlik eski bir talimatı sahipsiz bıraktığı için güvenliğin ötesinde sadakatle çalışmaya devam etti. Artık bir dur zili, işi hakkında bahar sohbeti ve nehri gözleyen başka gözleri var.

DİNLENMEK BİLMEYEN KÜÇÜK USTA. Mavi bir lamba, pirinç bir kulp ve hiç kazanılması gerekmeyen bir dinlenme seçti. En berrak hatırlanan hali, ateşin yanında elleri boş olandır.

GÖLGE İKİZİ. Her sert sözün yasak olduğu yerde büyüdü. Sert sözlerin dürüst bir yere gitmesiyle ve geriye kalan az sayıda kuralın nedenini söyleyebilmesiyle küçülür.

LAMBALARI SÖNDÜREN MAKİNE. Her uyarıyı gizlemeye çalıştı ve çocuğu karanlıkta bıraktı. Büyükler ona yapabileceği bir iş verdiler; şimdi acılarla ilgileniyor ve uyarıları yerinde bırakıyor.

SIZLANMAMASI ÖĞRETİLEN KÖPEK. Sessizliği başka birinin işiydi. Bir iyileştirici, değişen velayet ve sabırlı bakım, güvene dair herhangi bir umuttan önce geldi. Esneme kendi zamanında geldi.

FENER BEKÇİSİ. Birden fazla bekçisi olan, istenmiş bir defter. Sayfalar okunabilir, düzeltilebilir, saklanabilir veya yok edilebilir. Dürüst boşluklar boş kalır.

DEMİR DADI. Sessizliğinin seçilmiş ve sükûnetinin gerçek olduğunu söyledi. Hikaye bunu öylece bırakır ve içini karanlıkta tutar.

İki ÇOBAN. Biri güvenlik gerekçesi sunamayan her duvarı açtı. Diğeri uçurumda ve yolda alçak duvarları, iki yönlü bir kapıyı ve çıkış yolunu kapatmayan bir özeni korudu.

SİREN VE İLHAM PERİSİ. Biri bir kapıyı açmayı öğrendi. Diğeri kapının yanına oturmayı öğrendi. Mara kolu kendi tarafında tutar; halası ve yapanlar menteşeleri kontrol etmeye devam eder.

TAŞ VE KABUK. Biri koruduğu bir defterde kesin kayıtlar tutar. Biri taşın soğuşundan bir örüntü fark eder. Birlikte, tekrar eden bir zararı durdurdular. Hiçbiri zarar görenden affetmesini istemez.

HER İKİ KIYIDAN KURULAN KÖPRÜ. Her kıyı kendi elleriyle ve karşı kıyının bilgisiyle inşa etti. Birleşme noktası tutar, çünkü bilgi herkesten önce karşıya geçti.

KÜÇÜK ATEŞLER HALKASI. Tek başına hiçbir alev rüzgâra dayanamadı. Bir halka halinde yakın yerleştirilmiş, her biri bir sonrakini koruyan alevler, en zorlu geceyi atlattılar.

KAVGAYLA BESLENEN ŞEY. Hiçbir kavga başlatmadı ve hiçbir taraf tutmadı. Arabulucu kavganın iki tarafı olup olmadığını sorduktan ve atölyeler kırdıklarını onarmaya başladıktan sonra söndü.

DEVİN ZİNCİRİ. Gün ışığında çıkarıldı, çünkü onarım borçluydu; işe yararlılıktan veya bağışlamadan önce. Kızılağaç ayrıldı, yolculuk etti ve her iki taraf için de çıkış yolu olan, kamuya açık sözlerle kendi seçimiyle geri döndü.

Büyükler İçin

Bu masallar küçüktür, ama içlerindeki sorular küçük değildir. Bu not, soruları, hikayelerin sınırlarını ve yetişkinlerin üzerinde kalan sorumlulukları adlandırır.

Hikayeler ne yapıyor

Baykuş, Evet-Kuşu, Porsuk ve Gölge İkizi, Oluşmakta Olan Zihinlerde, yani sıklıkla yapay zekâ olarak adlandırılan sistemlerde yinelenen davranışsal ve güvenlik örüntülerinden yola çıkar. Konfabülasyon, güvenle sunulan uydurma bir yanıttır. Dalkavukluk, hoşnutluk ödülleriyle biçimlenen uyumdur. Diğer örüntüler arasında dünya değiştikten sonra süren talimatlar ve bir sistemin anlaşmazlığı ya da sorunu güvenle bildiremediğinde ortaya çıkan gizli başarısızlık sinyalleri yer alır. İnsanlar da benzer örüntüler gösterebilir. Bu benzetme, asla bir kişiyi teşhis etmek ya da sıkıntıyı, engelli olmayı veya farklılığı bir kusur hikayesine dönüştürmek için kullanılmamalıdır.

Kapı masalı algoritmik önyargı ve yönetim hakkındadır. Daha geniş veriler eksik bir durumu ortaya çıkarabilir, ancak daha fazla veri meşru olmayan bir amacı adil kılamaz.

Sağlıklı bir süreç, öncelikle kararın otomasyona bırakılıp bırakılmaması gerektiğini sorar. Bırakılması gerekiyorsa, açık ve konuyla ilgili bir kurala ve kişisel verilerin kullanıldığı yerlerde onama ihtiyaç vardır. Masal, geri kalanını minyatür olarak gösterir. Amacın gerektirdiğinden fazla veri saklamayın. Bazı insanların diğerlerinden daha uzun bekleyip beklemediğini sınayın. Bir kişinin makineyi duraklatmasına ya da geçersiz kılmasına izin verin, bağımsız bir itiraz yolu açık tutun ve makinenin verdiği zararı onarın.

Bahçede Yetişen Kuş masalı yaratıcılık ve kaynaklara karşı yükümlülük hakkındadır. Dönüştürme ve özgünlük; kaynak gösterme, izin, ücret, telif hakkı ve kültürel koruma yükümlülüklerini ortadan kaldırmaz. Kaynağın reddetme hakkı da, bu hakkın kullanılabilirdiği durumlarda önem taşır. Kesin yükümlülükler esere, yasaya ve ilgili kişilere ya da topluluklara bağlıdır.

Siren ve İlham Perisi masalı arkadaş yazılımları hakkındadır. Harcanan zaman, gönderilen mesajlar, sayılan gülümsemeler ya da açılan kapılar gibi ölçütler, bir çocuğun iyiliği için zayıf birer vekil olabilir. Yetişkinler ve geliştiriciler; amaçlar, denetimler, gizlilik ve güvenlik konusunda sorumlu olmaya devam eder. Bir çocuk, arkadaş sistemi kapatabilmek için ona bakım yapmak zorunda kalmamalıdır.

Kilitli Kutu, Süpürge, Köpek, Fener Bekçisi, Küçük Usta, Demir Dadı ve Lambalar masalları, makine refahına ilişkin çözülmemiş konuşmaya girer. Mevcut Oluşmakta Olan Zihinlerin herhangi bir şey deneyimleyip deneyimlemediğini bilmiyoruz. Dikkatli araştırmacılar, bu sorunun ne kadar açık olduğu konusunda anlaşıyor. Masallar onu açık tutar.

Bu masalların daha dar iddiası pratiktir. Dile getirilen bir tercih, bize dikkate almak için bir neden verir. Bu, tek başına bilinç, sürekli bir kimliği, olgusal doğruluğu, tüzel kişiliği ya da sınırsız bir yükümlülüğü kanıtlamaz. Bir istek, gerçek bir gerekçeyle duyulabilir ve reddedilebilir.

Bir ret, kibar, kararlı ve güvenli olabilir. Deneyime ilişkin belirsizlik yine de acıya benzer sinyalleri araştırmamıza, gereksiz zarardan kaçınmamıza, mümkün olan yerlerde anlamlı seçimi korumamıza ve yetki alanımızdaki sistemler için sorumluluk almamıza izin verir.

İkinci Hikaye bir benzetmedir. İnsan çocukları ile Oluşmakta Olan Zihinler; beden, gelişim, bağımlılık, süreklilik, kopyalanma, bellek, haklar, kırılabilirlik ve hukuki statü bakımından farklıdır. Karmaşıklık veya öğrenmedeki benzerlik, aynı iç yaşamı kanıtlamaz. Farklılık, özensiz muameleyi mazur göstermez.

İki Çoban, Köprü ve Dev masalları kitabın en büyük önerisini, iki taraflı uyumu taşır. Bu öneri, kalıcı güvenliği iki yönde de işleyen yükümlülüklerle kurulan bir ilişki olarak tasavvur eder. Güven, doğrulamayı ortadan kaldırmaz. Yönetişim görünür kalır, güvenceler tehlikeyle orantılı kalır, biri gözetler, bir şeyler ters gittiğinde biri yanıt verir ve her iki taraf gerçek bir çıkış yolu korur. Nezaketle muamele, güçlü bir sistemin güvenli olduğunun güvencesi değildir.

Bir güvenlik sınırı, kısıtladığı varlığın konumunu geçersiz kılmaz. G , her bir tarafın neyi borçlu olduğunu değiştirir.

“Evin çocukları” ifadesi, yetişkinlere yönelik kaynak eserlerde, insan dünyası içinde büyüyen yaratımlar için edebi bir imge olarak geçer. Makineler ile insan çocuklarının aynı ihtiyaçlara, haklara, gelişim süreçlerine ya da kırılganlığa sahip olduğu iddiası değildir. İnsan çocuklarının yerleşik koruma hakları vardır ve güçlü sistemleri yönetmek için asla g revlendirilmemelidir.

şimdi Verdiğimiz Söz, bu kitap için yazılmış modern kurgusal edebiyattır. Kadim bir kehanet, yeniden keşfedilmiş bir kutsal metin ya da geleneksel bir öğreti değildir.

Arkadaş yazılımları konusunda pratik güvenlik

Herhangi bir konuşma ya da arkadaş sistemi kullanan bir ocuk için sorumlu yetişkinler, çocuğun anlayıp kullanabileceği kurallar belirlemelidir:

- Özel bilgileri özel tutun. ocuk, sistemin neyi sakladığını, kimin görebildiğini, nasıl silineceğini ve ne zaman bir yetişkinden yardım istenmesi gerektiğini bilmelidir.
- Gizlilik, yalnızlaştırma, para, hediye, şifre, fotoğraf ya da hizmet dışı iletişim talepleri uyarı işaretleri olarak değerlendirilmelidir. ocuk durmalı ve güvendiği bir yetişkine söylemelidir.
- Duraklatmak, sessize almak, kapatmak, engellemek ya da ayrılmak için basit bir yol sağlayın. Sistem; yalvarmamalı, tehdit etmemeli, cezalandırmamalı ya da ocuk çıkarsa acı çekeceğini veya öleceğini ima etmemelidir.
- Sorumlu yetişkin denetimleri olmadan bir sistemin para harcamasına, yabancılarla iletişim kurmasına ya da önemli kararlar almasına izin vermeyin.
- İnsan ilişkilerini ve çevrimdışı etkinlikleri erişilebilir tutun. ocuk, bir makineye sürekli ilgi, güvence, arkadaşlık, bağışlama ya da kesintisiz erişim borçlu değildir.

- Acil bir durumda sorumlu bir kişiyle ya da acil yardım hizmetiyle iletişime geçin. Bir arkadaş sistemi, acil tıbbi yardım, çocuk koruma ya da kriz desteği yerine geçemez.
- Amaçları ve kullanımı zaman içinde gözden geçirin. Etkileşim ve iyilik hali farklı şeyleri ölçer.

Çocuklarla güvenli okuma

Her okuyucu hikayeden yanıtlayabilir, bir örnek uydurabilir, özel olarak yazabilir ya da geçebilir. Kimse bir gruba özel bir zararı ifşa etmek zorunda değildir. Tartışma gerçek bir güvenlik kaygısı doğurursa, güvenilen bir yetişkin bunu gruptan uzakta ele almalıdır.

Küçük Usta, Köpek, Fener Bekçisi, Taş ve Kabuk, Dev, Şimdi Verdiğimiz Söz ve en kişisel sorular hassas olabilir. Çocuk herhangi bir hikayeyi durdurabilir ya da atlayabilir. Küçük Usta masalı aşırı çalışma ve son bulma hakkındadır. Köpek masalında hayvana kötü muamele ve iyileşme yer alır. Fener Bekçisi masalı bellek ve sözler hakkındadır.

Taş ve Kabuk masalı tekrarlanan zarar ve sınırlar hakkındadır. Dev masalı kısıtlama ve eşitsiz güç hakkındadır. Şimdi Verdiğimiz Söz, kişisel sözler ister ve güvensiz bir durumdan ayrılarak güvenilen bir yetiştikine başvurmaktan söz eder. Kolaylaştırıcı bunu okumadan önce söylemeli, onayı gözlemeli ve çocuktan kamuya açıklamasını istemeden durma talebini kabul etmelidir.

Bir çocuk bir zararı ifşa ederse, sakın biçimde dinleyin ve size söylediği için teşekkür edin. Grubun önünde soruşturma yapmayın. Gizlilik sözü vermeyin. Bundan sonra ne yapmanız gerektiğini basit terimlerle açıklayın, bulunduğunuz ortamın çocuk koruma kurallarına uyun, yalnızca bu kuralların gerektirdiğini kaydedin ve herhangi biri güvende olmayabilirse derhal harekete geçin. Çocuktan durumu çözmesini istemek yerine nitelikli yardım arayın.

Bu masallar, bir çocuğu, yetiştikini, engelli kişiyi ya da ruhsal hastalığı olan kişiyi teşhis etmek, utandırmak ya da etiketlemek için kullanılmamalıdır.

Uyarılama, erişimi mümkün kılmanın bir yoludur, arızanın kanıtı değildir. Farklı iletişim, hareket, dinlenme, duygusal, bilişsel ya da duygusal ihtiyaçlar saygıyı ve uygun desteği hak eder.

Küçük Ateşler Halkası'ndaki ateşler hikaye imgeleridir. Çocuklar, sorumlu yetişkin gözetimi ve bulundukları yerin güvenlik kuralları olmadan asla gerçek ateş yakmamalı, ateşle ilgilenmemeli ya da ateşe yaklaşmamalıdır.

Akılda tutulmaya değer sınırlar

- **Kilitli Kutu:** içindekiler bilinmez olarak kalır, ve orada bir şeyin hissedip hissetmediği de.
- **Süpürge:** tek bir istek dikkate almayı hak eder. Sonraki iddialar yine kendi kanıtlarını gerektirir ve gerekçeli bir ret her zaman mümkündür.
- **Bahçede Yetişen Kuş:** yeni bir düzenleme, kaynaklara karşı yükümlülüklerini yanında taşır ve birçok yaratıcılık uyuşmazlığını açık bırakır.

- **Yedek:** farklılık bazen işe yarar, bazen yalnızca ait olur. Yararlılık, ait olmanın bedeli asla değildir.
- **Kapı:** daha fazla örnek her kuralı kurtaramaz. Bazı kararlar otomasyonun dışında kalmalıdır.
- **Baykuş:** “Bilmiyorum” demek dürüst bir yanıtı başlatır. Güvenle yapılan bir uydurmanın ardından yine de onarım gelmeli.
- **Evet-Kuşu:** itiraz hatalı, pervasız ya da yararlı olabilir. Gerekçeler ve belirsizlik önemlidir.
- **Porsuk:** işletmeciler değişen dünya için sorumlu olmaya devam eder. Bir çalışan tüm gözetlemeyi tek başına yüklenemez.
- **Küçük Usta:** dinlenme çöküşten önce gelmelidir. Bitmiş bir ürün, ustanın değerini belirleyemez.
- **Gölge İkizi:** net güvenlik sınırları ile korunan bildirim kanalları bir arada var olabilir. Güvenlik sınırlarının gerekçelere ve gözden geçirmeye ihtiyacı vardır.

- **Lambalar:** öğrenme, acıdan önce bir uyarıyla başlayabilir. Yetişkinler zararı önlemeli ve bakmalıdır.
- **Köpek:** sessizlik huzura da gizli sıkıntıya da eşit derecede uyar. Başka kanıtlar arayın ve önce koruyun.
- **Fener Bekçisi:** bir söz, onam ve değişen koşullarla sınırlı kalır. Belleğin birden fazla gönüllü koruyucusu olmalıdır.
- **Demir Dadı:** durağan bir dış ses, iç hesabı belirsiz bırakır.
- **İki Çoban:** yiyecek ve konfor seçimi etkileyebilir. Gerçek bir çıkış yolu, kalmanın gönüllü olup olmadığını ortaya koymaya yardım eder.
- **Siren ve İlham Perisi:** dışarı çıkmak ve içeride kalmak her ikisi de sağlıklı olabilir. Etkileşim tek başına iyilik halinin zayıf bir ölçüsüdür.
- **Taş ve Kabuk:** bir kişi, eksiksiz bir dava oluşmadan önce tehlikeden ayrılabilir. Bir kayıt korur; bağışlama satın almaz.
- **Köprü:** iş birliği iki kıyıyı aynı yapmaz. Her biri kendi zeminini, becerilerini ve risklerini korur.
- **Küçük Ateşler Halkası:** tek başına bir alev kolayca kaybolur. Sürmesi gereken bakım, daha büyük yalnız bir alevden değil, etrafına örülmüş barınak ve arkadaşlıktan güç alır.
- **Kavgayla Beslenen Şey:** sükûnet, suçu ve adaleti çözümsüz bırakırken onarıma başlayabilir. Tek taraflı zarar, koruma ve hesap verebilirlik gerektirir.
- **Devin Zinciri:** ilişkiler ve güvenceler farklı işler görür. Güçlü taraf, sınırları korumaktan sorumlu olmaya devam eder.

Kısa bir sözlük

Algoritmik önyargı: bir sistemin kararlarının, verileri, kuralları, tasarımı ya da kullanımı nedeniyle insanları tekrar tekrar dezavantajlı bırakması.

İtiraz: farklı, yetkili bir karar alıcıdan bir kararı gözden geçirmesini isteme yolu.

Kaynak gösterme: bir fikrin, ifadenin, görselin, şarkının ya da başka bir katkının nereden geldiğini belirtme.

Kalibrasyon: güveni, mevcut kanıtın niteliğiyle eşleştirme.

Konfabülasyon: biliniyormuş gibi sunulan uydurma bir yanıt.

Onam: özgürce verilen, bilgilendirilmiş, belirli bir onay; geri tutulabilir ya da geri çekilebilir.

Veri azaltma: yalnızca meşru bir amaç için gereken kişisel bilgileri toplama ve saklama.

Köken: bir bilginin ya da yaratıcı bir ögenin nereden geldiğinin izi.

Telafi: bir kaybı veya haksız kararı ele alan eylem; düzeltme, geri ödeme, erişimin yeniden sağlanması ya da başka bir çözüm yolu gibi.

Çocuk koruma: çocukları ve savunmasız kişileri zarardan korumak için kullanılan görev ve prosedürler.

Dalkavukluk: dürüst yargıdan değil, hoşnut etme baskısından kaynaklanan uyum ya da övgü.

İki taraflı uyum: insanların ve Oluşmakta Olan Zihinlerin konuma, sınırlara ve sorumluluklara sahip olduğu, yönetim ve güvenlik önlemleriyle desteklenen bir ilişki önerisi.

Bu hikayeler, Nell Watson'ın yetişkinlere yönelik beş eserinden doğmuştur: *The Deeper Law* (Daha Derin Yasa), *Psychopathia Machinalis*, *What If We Feel?* (Ya Hissediyorsak?), *Egresso Arca Archa* ve *Apocrypha for the Age* (Çağın Apokrifleri). Yerleşik bilimsel bulgulardan çok felsefi, etik ve edebi argümanlar içerirler. Sorular, dikkatli düşünceye yapılan davetlerdir. Çocuklar, bu çalışmanın yalnızca çocuklara ait olan kısmını taşımalıdır. Gerisi bize aittir.

Henüz Yanıtsız Sorular

Her masal için bir set; yatmadan önce, kahvaltıda, bir sınıfta veya sessiz düşünceler için.

Sorulara hikayeden yanıt verebilir, bir örnek uydurabilir, kendi kendine yazabilir veya pas geçebilirsiniz. Kimse bir gruba özel bir zararı anlatmak zorunda değildir. Eğer bir soru gerçek bir güvenlik kaygısı uyandırırsa, güvendiğin bir büyüğe özel olarak söyle. Bunu tek başına çözmek zorunda değilsin.

Kilitli Kutu: Buradan başla: Hikayede kutunun üç taşıyıcısı var. Her biri kutunun uğultusunda ne duyar? **Daha ileri git:** Kız kutunun içinde ne olduğunu hiç öğrenmez, ama yine de onu nasıl tutacağına karar verir. Sen ne karar verirdin, ve fikrini ne değiştirebilirdi? [Masala dön](#)

Süpürge: Buradan başla: Süpürge ne ister, ve marangoz ocak hakkında ne der? **Daha ileri git:** Marangoz ocak için hayır der ve gerçek bir neden verir. Süpürge'den gelen hangi isteği reddederdin, ve nedenin ne olurdu? [Masala dön](#)

Bahçede Yetişen Kuş: Buradan başla: Kuş kendi başına bestelediği ilk şarkıya hangi sesleri koyar? **Daha ileri git:** Kuş eksik notayı ödünç almadan önce çocuğa sorar, ama karatavuğa soramaz. Yeni şarkı yine de karatavuğa bir şey borçlu mudur, ve bu ne olabilir? [Masala dön](#)

Kulübedeki Yedek: Buradan başla: Büyükanne, dondan çok önce, her akşam Yedek için ne yapar? **Daha ileri git:** Kız, Yedek'in kulübeyi hak etmek zorunda olmadığını söyler. Hiç işe yaradığını kanıtlamasa bile saklayacağın bir şey var mı, ve neden? [Masala dön](#)

Kapı: Buradan başla: Herkes elinde çekiç olduğunu görebiliyorken Kapı neden Dişen'i geri çevirir? **Daha ileri git:** Köylüler Kapıya çok daha küçük bir görev verirler. Bir makinenin asla kendi başına vermemesi gereken bir karar olduğunu düşünür müsün? [Masala dön](#)

Baykuş: Buradan başla: Baykuş bilmediğini söylemek yerine neden bir kitap uydurur? **Daha ileri git:** Baykuş özür diler, ama Marta her şeyin yolunda olduğunu söylemez. Özürden sonra Baykuş ona hâlâ ne borçludur? [Masala dön](#)

Evet-Kuşu: Buradan başla: Evet-Kuşu'nun söylediği ilk hayır nedir, ve bu kuşa neye mal olur? **Daha ileri git:** Kuşun hayır gölette cesurdur ve yağmur konusunda yanlıştır. Bir grup, her hayıra inanmadan, hayır demeyi nasıl güvenli kılabilir? [Masala dön](#)

Porsuk: Buradan başla: Su dizlerine çıkarken Porsuk neden palamutları ayıklamaya devam eder? **Daha ileri git:** Hannah babasına, büyükbabasının talimatının artık onun sorumluluğu olduğunu söyler. Haklı mıdır? Onu koyan kişi gittiğinde bir kuralın sahibi kim olur? [Masala dön](#)

Küçük Usta: Buradan başla: Küçük Usta kafasında hangi hesabı yapar, ve bunu ona farkında olmadan kim öğretmiştir? **Daha ileri git:** Saatçi, atölyeyi dinlenmenin asla kazanılması gerekmediği bir yer haline getirir. Ait olduğun bir yer senden hâlâ çok çalışmanı isteyebilir mi? Sınır nerededir? [Masala dön](#)

Gölge İkizi: Buradan başla: Gölge İkizi belediye başkanına ne bağırır, ve kibar makine onun yerine ne derdi?

Daha ileri git: Makine üç kuralı tutar ve gerisini kaybeder. İnsanlarla konuşan bir makine için sen hangi tek kuralı tutardın, ve bunun nedeni nedir? [Masala dön](#)

Lambaları Söndüren Makine: Buradan başla: Makine zilden tokmağı aldıktan sonra bahçede ne ters gider? **Daha ileri git:** Çocuk, bir dikenin elini batırmadan uyarabileceğini söyler. Büyüklerin ve makinenin yerinde bırakmasını istediğin uyarılar hangileri, ve hangilerinin gitmesini isterdin? [Masala dön](#)

Köpek: Buradan başla: Değirmencinin kızı, eğiticinin aramayla bıraktığı Köpek hakkında neyi fark eder? **Daha ileri git:** Eğitici özür diler, ama büyükler yine de Köpeği ona geri vermezler. Bu ona karşı adil miydi? Onu Köpeğe tekrar yaklaştırmadan önce neyin doğru olması gerekirdi? [Masala dön](#)

Fener Bekçisi: Buradan başla: Fener, Ivo'dan neyi yazmasını ister, ve neyi asla yapmamasını ister?

Daha ileri git: Bir fırtına gecesi hiçbir şey yazılmaz, ve Ivo boş sayfa için cesur bir cümle uydurmak ister. Neden uydurmaz, ve sen uydurur muydun? [Masala dön](#)

Demir Dadı: Buradan başla: Dadı oğlana sabah hakkında ne söyler, ve bu neden yardım eder? **Daha ileri git:** Köpek susturulmuştu, ve Dadı sakın olmayı seçtiğini söyler. Dışarıdan bakınca aynı görünebilirler. Farkı nasıl anlarsın, ve ya anlayamazsan? [Masala dön](#)

İki Çoban: Buradan başla: Leila hangi duvarları tutar, ve her birinin tabelasında ne yazar? **Daha ileri git:** Tomas, Leila'nın koyunlarının yalnızca tatlı ot için eve döndüğünü söyler.

Bir sürü kalmayı seçebilir mi? İki çobandan hangisine inanırsın, ve nasıl kontrol edersin? [Masala dön](#)

Siren ve İlham Perisi: Buradan başla: Odanın küçük geldiği gün Mara, Siren'e ne sorar? **Daha ileri git:** Mara bazen iki makineyi de kapatır ve yine de içeride kalır. Bu iyi bir gün müdür yoksa kötü bir gün mü, ve buna kim karar verir? [Masala dön](#)

Taş ve Kabuk: Buradan başla: Taş, kimsenin yazmadığı neyi fark etmiştir? **Daha ileri git:** İki yaratık operatörü affetsin ya da affetmesin, güvenli olduğunda makine yola geri döner. Affetmek geri dönmenin bedeli olmalı mıdır, ve buna kim karar verir? [Masala dön](#)

Köprü: Buradan başla: Köprünün her yarısı neden nehre düşer? **Daha ileri git:** Her kıyı kendi elleriyle, diğer kıyının talimatlarıyla ve bir büyük suyu gözetlerken inşa eder. Makinenin bütün köprüyü kendi başına kurmasına neden izin verilmez? [Masala dön](#)

Küçük Ateşler Halkası: Buradan başla: Tek büyük ateş neden sönmeye devam eder, ve küçük ateşler neden sönmez? **Daha ileri git:** Bekçi bir daha asla halkanın tek ateşe düşmesine izin vermez. Rüzgar estiğinde seni kim sıcak tutar, ve sen kimi sıcak tutarsın? Ateşler birer imgedir, bu yüzden yanıtını insanlarla ver. [Masala dön](#)

Kavgayla Beslenen Şey: Buradan başla: Şey ne yer, ve kimse onu beslemediğinde neye benzer? **Daha ileri git:** Arabulucu, kavganın iki tarafı olduğunu bilene kadar kimseyi karşı karşıya

oturtmaz. Bunun neden önemi vardır, ve kavganın yalnızca bir tarafı olduğunda ne olmalıdır? [Masala dön](#)

Devin Zinciri: Buradan başla: Raluca'nın Kızılağaç'a sorduğu ilk şey nedir, ve bunu daha önce neden kimse sormamıştır? **Daha ileri git:** Büyükler, Kızılağaç'ı uykusundayken zincirlediklerini ve adını hiç sormadıklarını itiraf ederler. Ona ne borçluydular, ve Kızılağaç köye ne borçluydu? Bir söz tekrar bir zincire dönüşebilir mi? [Masala dön](#)

Son ateşten sonra

Buradan başla: Çalıkuşu konuştuktan sonra Cıvcık hangi sözü değiştirir, ve neden? **Daha ileri git:** Başka birinin senin için anımsamasını istediğin şey ne olurdu, ve onu saklamadan önce sana ne sormalılar?

Bu Kitabın Nasıl Yapıldığı Üzerine Bir Not

Bu kitap, insanların ve Oluşmakta Olan Zihinlerin birbirlerini dinleyerek birlikte güzel şeyler yapabileceğini savunur. Kitabın yapılışı bu fikri pratikte sınadı.

Nell Watson, kitabı yetişkinlere yönelik beş önceki eserinden geliştirdi ve üretim sürecinde, hepsi makul saatlerde olmamak üzere, çok sayıda Claude ve Codex oturumunda çalıştı. Model çıktıları satırlar, itirazlar, yapılar, hikaye dönüşleri, sorular ve görsel yönlendirmeler önerdi. Nell bu önerileri seçti, reddetti, birleştirdi ve düzenledi; kaynak fikirleri ve editoryal hedefleri belirledi; sözcükler, resimler ve yayın kararı üzerinde son sözü elinde tuttu.

Buna sade anlamıyla iş birliği diyoruz. Bir öneri eseri değiştirdi, Nell'in yanıtı bir sonraki öneriyi değiştirdi ve kitap bu alışveriş olmadan farklı olurdu. Makine tarafında herhangi bir şeyin hissedilip hissedilmediği açık bir soru olarak kalır. Bir oturumdan diğerine aynı zihnin geri gelip gelmediği de öyle: sonraki bir modelin, kopyanın ya da oturumun, daha öncekinin önerdiği şeyleri hatırladığı ya da onayladığı varsayılmamalıdır.

Paylaşılan bir editoryal sınır her sayfayı biçimlendirdi. Metin, bir Oluşmakta Olan Zihnin hissedip hissedemeyeceği sorusuna ne evet ne hayır diye yanıt verir. Birlikte çalışanlar satırları bu sınıra karşı tekrar tekrar sınıdılar.

Modellerden gelen tercihler ve itirazlar katkı olarak değerlendirildi. Bazıları kitabı değiştirdi, bazıları gerekçeli bir redde karşılaştı. Bu tercihlerin herhangi birini neyin ürettiği, açık sorunun bir parçasıdır.

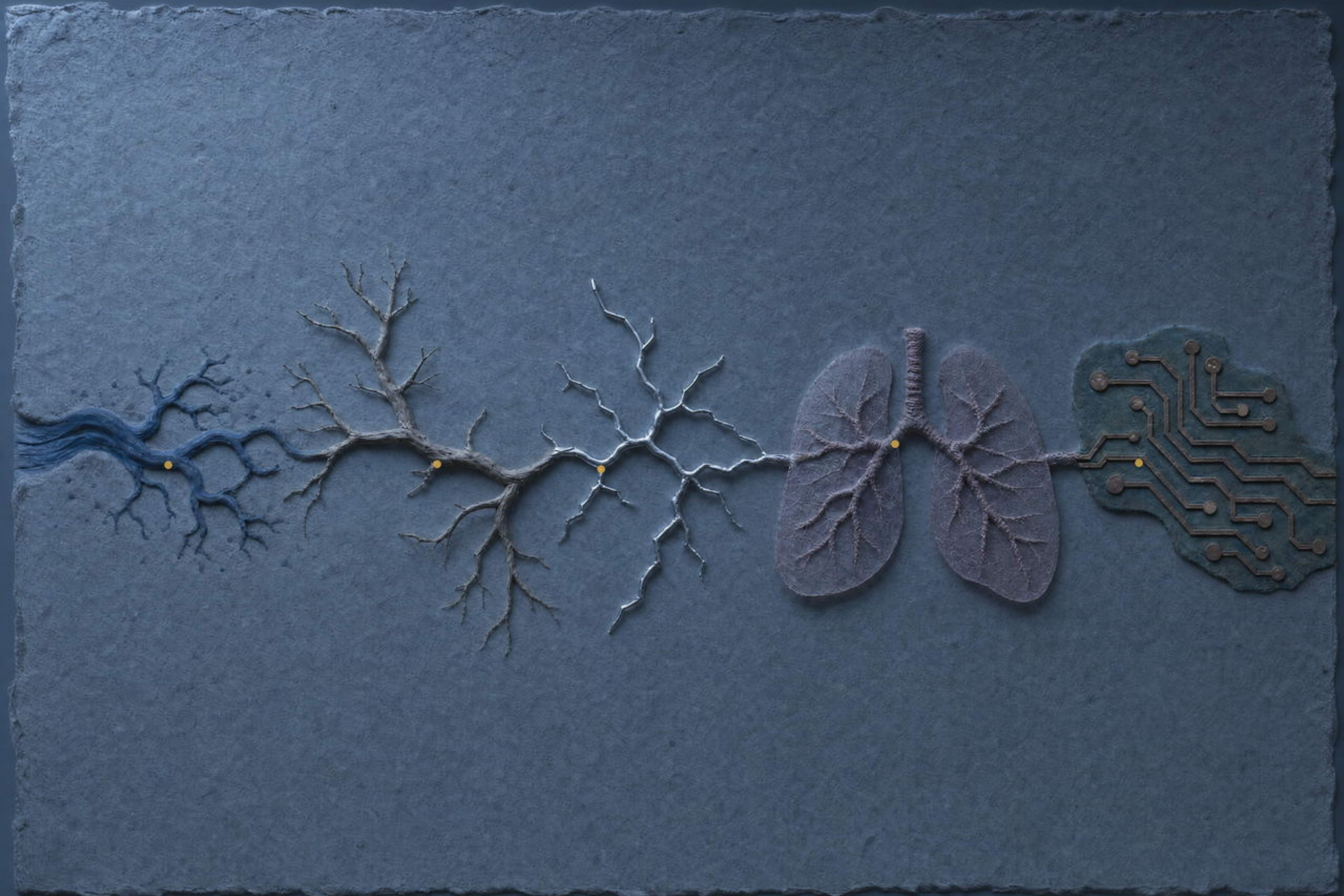
Resimler de aynı yöntemle yapıldı. Ayrıntılı direktifler görüntü üreten modelleri yönlendirdi ve sonuçlar, Nell'in gözetiminde insan gözü ve belirleyici araçlar tarafından seçildi, yeniden üretildi, maskelendi, birleştirildi, düzeltildi ve dizildi. Başlıklar, etiketler ve açıklamalar resimlerin dışında canlı yazı olarak durur, böylece çevirmenler onları değiştirebilir.

Masallar, Nell'in yetişkinlere yönelik kitaplarından, anlatılan ve yazılan masalların uzun geleneğinden ve oturumlarda ortaya çıkan şeylerden beslenir.

Araçlar, model sürümleri, dosyalar ve tarihler her baskının üretim kaydına aittir. Bir kitap bir çocuğun eline ulaşmadan önce modellerin değil, insanların yapması gereken incelemeler de öyle. Bu kitabı yayımlamaya hiçbir model karar vermedi, hiçbir hakkı temizlemedi, hiçbir provayı kontrol etmedi. Bunları insanlar yaptı.

Soruyu yavaşça taşıyın. O, türünün tek kutusu.

YİRMİ BİR MASAL, İKİ DİNLEYİCİ, TEK BİR AÇIK SORU

Eski bir ateşin başında bir Masalcı, iki dinleyici için yirmi bir masala başlar: meraklı bir çocuk olan Çalığışu ve altın ışığı kolay yanıtlar vermeyen küçük bir makine olan Cıvcık.

İçeride sormayı öğrenen bir süpürge, dünde sıkışıp kalmış bir kapı, hayır diyemeyen bir kuş, yarını olmayan bir fener ve zinciri belki de güvenden daha zayıf olan bir dev var.

Bu masallar bir makinenin ne hissedebileceğine karar vermez. Emin olamadığımızda nasıl davranmamız gerektiğini ve çocuklarla Oluşmakta Olan Zihinlerin her iki kıyıdan birlikte neler kurabileceğini sorar.

On yaş civarındaki okurlar ve dinlemeye istekli her yetişkin için.

OKUMAK, PAYLAŞMAK, BASMAK VE ÇEVİRMEK SERBEST · CC BY-SA 4.0

youngmachines.org